

VEREENIGING
TER BEOEFENING VAN DE KRIJGSWETENSCHAP.
1899—1900.

---

*Vergadering van Vrijdag 27 October 1899,
des avonds te 7¹/₂ uur.*

Voorzitter: Generaal NETSCHER.

De vergadering openende, zegt de VOORZITTER:

Mijne Heeren!

Opnieuw moet ik tot mijn leedwezen deze vergadering beginnen met de vermelding van het overlijden, aan de gevolgen van zijne voor den vijand bekomen wonden, van een onzer medeleden, den 1en luitenant der infanterie van het O. I. leger, B. L. M. Smelt, op 16 Mei ll. te Atjeh. Het zij mij vergund dit woord van hulde te wijden aan de nagedachtenis van dezen helaas te vroeg ontslapenen jongen wapenbroeder, wiens naam wordt opgenomen in de eerlijst der gesneuvelde leden onzer Vereeniging; welke lijst thans reeds tot 35 is aangegroeid. Hunne namen worden door ons in eere herdacht.

Vijf en dertig, sedert 1873. Het is veel, mijne Heeren. Maar toch, als wij de couranten opnemen en zien dat in een ongerechvaardigden, schandelijken oorlog, dagelijks soms meer dan 35 dappere Transvalers en Oranje-Vrijstaters vallen door het moordend lood van den overheerschenden Engelschman, dan krimpt ons het hart ineen.

Wij allen, Hollanders, voelen mede met onze stamgenooten, de dappere Boeren, die tot het uiterste zullen vechten en zich tot in de achterste schuilhoeken zullen blijven verdedigen, vóór zich over te geven.

Die Boeren doen den Hollandschen naam eer aan en herinneren ons aan den glorieijken kamp van onze Republiek, nu 300 jaren geleden. Toen was het een strijd van oog om oog, tand om tand, tegen de Spanjaarden. De Boeren doen dit ook, doch tegen een nog veel geduchter vijand dan wij te bekampen hadden.

Hun vertrouwen is gevestigd op God, maar ook op hunne wapens. Zij herinneren zich het woord van Cromwell: Vertrouw op God, maar houdt uwe wapens in orde.

Dat doen zij ook, en met vuur en kracht strijden die dappere Boeren voor het behoud van hunne onafhankelijkheid.

Zeker, deze Vereeniging is, als zoodanig, eene vredelievende Vereeniging, maar ik vond het niet ongepast met een enkel woord, juist in deze dagen, waarin allen vervuld zijn met de gebeurtenissen in Zuid-Afrika, dit woord van hulde te brengen aan de dappere strijders daar ginds, een woord van innige hartelijke sympathie, in de hoop op de overwinning van onze dappere broeders op de Engelschen, en met den wensch, waarin zeker door u allen gedeeld wordt, dat zij er in mogen slagen het trouweloze Engelsche bewind in Zuid-Afrika te vernietigen.

Deze woorden worden herhaalde malen luide toegejuicht.

De VOORZITTER: Thans overgaande tot de ballotage van candidaten, verzock ik de heeren Kroesen en Asselbergs als stemopnemers te willen optreden, ook voor de later te houden verkiezing van leden van het Bestuur.

De uitslag der stemming is, dat met algemeene stemmen tot leden worden toegelaten de heeren: H. H. van Dobben, 1e luit. der cavalerie; M. W. J. den Berger, 2e luit. der infanterie, Jhr. W. E. van der Does de Bijje, 2e luit. der infanterie, Th. J. de Goeij, 2e luit.-kwartiermeester, A. C. Groeneveld, 2e luit. der infanterie, J. F. K. Hansen, 2e luit. der infanterie, H. L. van Hoogstraten, 2e luit. der infanterie, J. M. R.

Laceulle, oud-kapitein, W. Lasonder, 2e luit. der infanterie, F. K. Meeter, 2e luit. der infanterie, L. H. Pluim Mentz, 2e luit. der infanterie, C. A. Remmert, 2e luit. der infanterie, D. Roelofsma, 2e luit. der infanterie, J. D. Roukens, 2e luit. der infanterie, J. W. Visser, 1e luit.-kwartiermeester, C. P. J. van Vliet, generaal-majoor, B. P. Wink, 2e luit. der infanterie, allen, behalve de eerstgenoemde, van het N.-I. leger on te 's-Gravenhage; D. C. Dinger, 2e luit. der cavalerie en G. B. F. van der Schoot, 2e luit. der cavalerie, beiden van het N.-I. leger, te Amersfoort; W. Bueno de Mesquita, 2e luit. der infanterie, H. A. Cramer, 2e luit. der infanterie, P. C. Haalmeijer, 2e luit. der infanterie, A. F. A. Hoog, 2e luit. der artillerie, J. A. F. Kan, 2e luit. der infanterie, W. D. Mac-Gillavry, 2e luit. der infanterie, J. B. van der Poll, 2e luit. der artillerie, J. H. A. de Voogt, 2e luit. der infanterie, C. H. M. H. Kiës, 2e luit. der artillerie, A. Wiegand, 2e luit. der infanterie, allen van het N.-I. leger te Amsterdam; J. Donner, 2e luit. der infanterie N.-I. leger te Arnhem; W. S. N. van Boekom Maas, kapitein der infanterie en J. H. Reijnders, 2e luit. der infanterie, beiden te Assen; F. E. Jochim van Nootdorp, 2e luit. der infanterie te Bergen op Zoom; A. G. F. Slors, 2e luit. der infanterie N.-I. leger en C. M. van Zijll de Jong, 2e luit. der artillerie, beiden te Breda; J. D. A. de Fremery, 2e luit. der artillerie N.-I. leger te Delft; H. J. Oosterveen, 2e luit.-kwartiermeester N.-I. leger te Deventer; H. L. Bierman, 2e luit. der infanterie en J. J. Dorrenboom, 2e luit.-kwartiermeester, beiden van het N.-I. leger te Dokkum; G. C. J. Bodde, 2e luit. der artillerie N.-I. leger te Geldrop (N.-Br.); G. Ph. Groenhof, 2e luit. der infanterie N.-I. leger, te Ginneken; M. E. Grefe, 2e luit. der infanterie te Gouda; P. A. Charbon, 2e luit. der infanterie N.-I. leger, te Groningen; J. H. Ebbink, 2e luit. der infanterie N.-I. leger te Haarlem; J. P. Dnmont, 1e luit. der infanterie, te Harderwijk; J. W. A. Terstege, 2e luit. der infanterie N.-I. Leger te Hees (bij Nijmegen); J. van Andel, 2e luit. der artillerie, F. H. Dolleman, 2e luit. der artillerie, F. A. Janssen van Raay, 2e luit. der genie, C. E. Oosting, 2e luit. der artillerie, J. J. Sporry, 2e luit. der infanterie N.-I. leger en C. A. van Woelderen, 2e

luit. der artillerie te den Helder; G. W. Candri, 2e luit. der infanterie N.-I. leger te Hoog-Keppel (bij Doesburg); H. Jespers, 2e luit. der infanterie te Hoorn; D. Laverman, 2e luit. der infanterie N.-I. leger en C. L. A. J. Graaf van Limburg Stirum, 2e luit. der infanterie, beiden te Leeuwarden; P. A. van der Burg, 2e luit. der genie N.-I. leger, L. L. P. Calkoen, 2e luit. der infanterie, D. G. Draaijer, 2e luit. der infanterie N.-I. leger, A. A. den Hoed, 1e luit. der infanterie, O. G. James, 2e luit. der infanterie en P. H. C. Willer, 2e luit. der infanterie N.-I. leger, allen te Leiden; J. C. A. Bannink, 2e luit. der infanterie N.-I. leger te Lochem; C. van Roggon, 2e luit. der infanterie N.-I. leger en Jhr. C. M. Storm van 's-Gravesande, 2e luit. der infanterie, beiden te Middelburg; L. A. M. Willemse, 2e luit. der artillerie te Naarden; H. W. J. Bentfort van Valkenburg, W. H. Cassa, W. C. Lemei, J. Peters, allen 2e luit. der infanterie en M. A. Snoeck, 2e luit. der artillerie, allen van het N.-I. leger te Nijmegen; P. C. Koremans, 2e luit. der infanterie N.-I. leger te Oosterhout (bij Breda); D. van den Berg, 2e luit. der infanterie N.-I. leger te Purmerend; P. R. D. de Kok en J. P. Nagtegaal, beiden 2e luit. der infanterie N.-I. leger, te Rotterdam; E. Velds, 2e luit. der infanterie N.-I. leger, te Sneek; J. J. C. Geul, 2e luit. der infanterie N.-I. leger, te Teteringen (bij Breda); G. J. Jannette Walen, 2e luit. der Artillerie, A. K. Nanning en W. L. A. Nieuwenhuysen, beiden 2e luit. der infanterie, allen van het N.-I. leger, te Utrecht; A. T. H. Winter, 2e luit. der artillerie N.-I. leger, te Zutphen. En in Ned.-Indië: *Infanterie*, J. J. O. Bloem, kapitein, K. W. de Bock, 1e luitenant, F. de Boeve, F. H. A. Brans en D. Buyze, allen 2e luitenant, J. F. Croockewit en W. Filet, beiden 1e luitenant, J. A. Gratama en H. G. Geritsen, beiden 2e luitenant, L. G. van der Haas, kapitein, J. Kouwenaar en S. D. Kramers, beiden 2e luitenant, E. Kroef, kapitein, P. H. Mathijzen, 1e luitenant, J. Moolenburgh, kapitein, E. A. J. Nobele, 1e luitenant, J. Oudsborg, 2e luitenant, G. Radersma, 1e luitenant, J. C. Regenhardt, 2e luitenant, J. C. A. C. Rijser, 1e luitenant, J. E. Scheffer, K. A. E. Seeuwen en A. van Slooten, allen 2e luitenant, Th. D. Struick en H.

J. Voskuil, beiden 1e luitenant. *Cavalerie*, A. W. Schneider, 2e luitenant, en *Genie*, P. L. de Gaaij Fortman, 2e luitenant.

II. Aan de orde is het uitbrengen van verslag omtrent den toestand der Vereeniging.

De VOORZITTER deelt hieromtrent het volgende mede:

Op 1 October 1898 bedroeg

het aantal gewone leden hier te lande	1395
» » » » in Ned.-Indië	671
Totaal	2066

In den loop van het Vereenigingsjaar 1898/99 zijn bijgekomen . . . . .

98

Te zamen 2164

Door overlijden, bedanken of om andere redenen, zijn

daarentegen afgegaan. 114

Zoodat het aantal leden op 1 October 1899 bedroeg 2050

waarvan hier te lande gewone leden 1414

en in Ned.-Indië » » 636

De toestand der Vereeniging is dus, zegt de Voorzitter, wat hare getalsterkte betreft, alleszins bevredigend. Het getal van 2050 vermeerderende met de 108 zoo even aangenomen leden, is feitelijk ons totaal op dit oogenblik 2158 leden.

III. Rekening en verantwoording van het bestuur over zijn geldelijk beheer, ingevolge art. 26 van het reglement.

Hieromtrent wordt door den Secretaris-Penningmeester het volgend verslag uitgebracht:

Op 1 October 1898 was het saldo der Vereeniging als volgt:

In kas bij den Penningmeester . . . . . f 781.37

Benevens:

6 Certif. $2\frac{1}{2}$ ‰ N. W. S. à f 100, waarde f 521.20⁵

5 » $2\frac{1}{2}$ ‰ » » » » - 1000, » - 4342.44

1 » 3 ‰ » » » » - 1000, » - 967.50

Saldo in kas bij den Hoofdcorrespondent

in Ned.-Indië . . . . . - 127.31⁵

De ontvangsten in 1898/99 bedroegen . . . . . - 8377.81

Totaal . . . f 9159.18

De uitgaven over hetzelfde tijdvak bedroegen . . . - 8531.64

Blijft in kas op 1 October 1899 . . . f 627.54

Benevens :

6 Certif. $2\frac{1}{2}\%$ N. W. S. à f 100.--, volgens den stand der effecten op heden	f 487.50
3 maanden rente	- 3.70 ⁵
4 Certif. $2\frac{1}{2}\%$ N. W. S. à f 1000.—, volgens idem	- 3250.—
3 maanden rente	- 24.76
1 Certif. 3% N. W. S. à f 1000.—, volgens idem	- 925.—
1 maand rente	- 2.50
Saldo in kas bij den Hoofdcorrespondent in Ned.-Indië	- 39.88
Alsmede : Nog te innen contributie van :	
7 leden in Nederland over 1898/99.	
3 » » Ned.-Indië » 1896/97.	
13 » » » » 1897/98.	
650 » » » » 1898/99.	

De VOORZITTER : Deze rekening en verantwoording is, ingevolge het reglement in handen gesteld geweest van eene Commissie, bestaande uit de heeren : Jhr. L. F. A. van der Goes, Luitenant-Kolonel van het regiment Grenadiers en Jagers ; K. G. van der Mandele, Kapitein van het regiment Grenadiers en Jagers, en J. G. W. Bolomey, 1^e Luitenant der Artillerie.

Deze Commissie heeft, bij een schrijven van den 18en dezer aan het Bestuur medegedeeld, dat zij de rekening met bijbehoorende stukken accoord heeft bevonden.

Ik doe derhalve het voorstel aan de vergadering om die rekening goed te keuren, onder dankbetuiging aan den Penningmeester voor zijn nauwkeurig en goed beheer en hem te déchargeren.

Hiertoe wordt, onder algemeene toejuiching, besloten.

De VOORZITTER : Tevens breng ik mijn dank, ook namens het Bestuur aan de zoo even genoemde leden der Commissie, die zich wel hebben willen belasten met het nazien der rekening.

Ik heb nu nog een paar huishoudelijke mededeelingen aan de vergadering te doen.

In de eerste plaats dat de commissie van redactie der uitgave van de Vertalingen en Overdrukken, voor dit jaar bestaat uit

de heeren G. J. V. Vinkhuizen, Majoor der Artillerie; W. C. Nieuwenhuyzen, gep. Kolonel van het Ned. Indisch leger; H. P. Staal, Luitenant-Kolonel bij den Generalen Staf; W. A. Sodenkamp, Kapitein der Artillerie en J. P. Michielsen, Kapitein bij den Generalen Staf van het Ned. Indisch leger.

Voorts dat de voordracht over een marine-onderwerp in dit seizoen, ons toegezegd door den Luitenant ter zee 1^e klasse, Cohen Stuart, tot ons leedwezen is komen te vervallen door het vertrek van dien officier naar Indië.

Intusschen is het bestuur nog in onderhandeling omtrent het houden eener lezing in de maand April en hoopt het weldra in staat te zijn een interessante lezing voor die maand aan te kondigen.

IV. Aan de orde is thans de verkiezing van drie leden van het Bestuur, ingevolgd artikel 16 van het Reglement.

De aftredende leden zijn de heeren: P. M. Netscher, Jhr. Mr. W. V. R. K. Baud en Jhr. Mr. R. A. Klerck.

De VOORZITTER: Van deze drie aftredende leden heeft alleen de heer Baud zich weder verkiesbaar gesteld, tot genoegen van het Bestuur. De heer Klerck, die zoo vele jaren als bestuurslid en ook door het vervullen van eenige spreekbeurten, bewijs gaf van belangstelling in onze vereeniging, heeft thans, tot ons leedwezen, zijn stellig voornemen aan ons te kennen gegeven om niet voor eene herkiezing in aanmerking te willen komen, nithoofde van zijne vele drukten en werkzaamheden op ander gebied. Ik hoop dat de vergadering in zijn plaats opnieuw een civiel persoon zal kiezen, daar het bestuur ongaarne het burger-element in zijn midden zou missen.

Eindelijk moet ik de heeren mededeelen, dat ook ik, na rijp beraad, besloten ben om mij zelve heden avond niet meer als bestuurslid herkiesbaar te stellen. Gedurende 12 jaren heb ik de eer gehad, als voorzitter van het bestuur, aan het hoofd onzer vereeniging te staan en mocht ik de voldoening en het genoegen smaken, haar steeds in bloei te zien toenemen. Steeds heb ik er naar gestreefd om trouw te blijven aan de beloften door mij van deze plaats in 1887 afgelegd, dat ik zou trachten in alle opzichten

de belangen der Vereeniging naar mijn beste vermogen te behartigen. Mocht ik hierin eenigermate geslaagd zijn, mijne heeren, dan heb ik zulks hoofdzakelijk te danken aan de ijverige medewerking van mijne collega's in het bestuur en aan den welwillenden steun, dien ik van alle leden mocht ondervinden, en waarvoor ik aan allen, die hier tegenwoordig of ook afwezig zijn, mijn hartelijken dank betuig.

Met het klimmen mijner jaren echter is bij mij de vaste overtuiging rijp geworden, dat het tijdstip aangebroken is, om mijn taak aan jongere krachten over te dragen, want ik dacht bij mij zelven: ik heb de betrekking van Voorzitter dezer bloeiende vereeniging langer dan een mijner voorgangers bekleed en er is een tijd van komen en een tijd van gaan.

Ik noodig u dus dringend uit, uwe keuze voor bestuurslid op een ander dan op mij uit te brengen.

Hierna wordt tot de stemming overgegaan, waarvan de uitslag is dat van de 58 stemmen, zijn uitgebracht op den heer Hoetink 57, Generaal Bergansius 56 en den heer Baud 51 stemmen; zijnde 9 stemmen uitgebracht op den heer Koolemans Beijnen.

De VOORZITTER: Ik zal aan de verkozen leden, die hier niet tegenwoordig zijn, onmiddellijk van hunne verkiezing kennis geven en hoop dan na de pauze u mede te deelen of zij de verkiezing aannemen. Mocht, zoo als ik hoop, hun antwoord toestemmend zijn, dan is het bestuur opnieuw voltallig en dan zou, indien de vergadering het goed vindt, nog heden avond tot de keuze van een nieuwen voorzitter kunnen worden overgegaan.

V. Aan de orde is thans de voordracht van den heer J. F. Breyer, Gep. Kolonel van het Ned. Indisch leger, houdende

Eenige beschouwingen over het behoud van ons
koloniaal bezit, ook naar aanleiding van den
strijd tusschen Spanje en de Vereenigde
Staten van Noord-Amerika.

De Heer BREIJER.

MIJNE HEEREN!

Wanneer ik de voordracht, die het mij op uitnoodiging van

ons Bestuur vergund is heden avond hier te houden, betiteld heb: »Eenige beschouwingen over het behoud van ons koloniaal bezit,» dan verneem ik door de bewoordingen dezer aankondiging U reeds voorbereid te hebben op een minder volledige wijze van behandeling van dit zoo omvangrijke onderwerp.

Omvaugrijk, zoowel in hooge mate als in tal van richtingen, want het gewichtige vraagstuk van het behoud onzer koloniën omvat niet alleen — ik zou zelfs zeggen: niet in de aller-eerste plaats — beschouwingen omtrent de organisatie en de aanwending onzer strijdmacht te land en te water in die overzeesche bezittingen, maar het wordt ook vooral beheerscht door overwegingen van staatkundigen en oeconomischen aard, en niet het minst door de koloniale en de handelspolitiek der grootere mogendheden.

Dat ik U dan ook niet mocht voorspiegelen, dit uitgebreide veld in alle richtingen grondig te exploreren, waartoe zeker de mate mijner kennis en evenzeer de beschikbare tijd ontoereikend zouden zijn, zult U mij wel gereedelijk willen toestemmen. Ook zullen mijn beschouwingen, al hebben zij in algemeen zinn betrekking op onze bezittingen in Oost en West, toch meer bepaaldelijk zien op onze belangrijkste koloniën, die in *Oost-Indië*.

Maar al heb ik van te voren kunnen waarschuwen voor te hooge verwachtingen in zake volledigheid der behandeling van mijn onderwerp, bezwaarlijk was te voorkomen, dat U in een ander opzicht wellicht een teleurstelling wacht.

Volkomen ben ik mij bewust, dat de eindindruk mijner rede niet zal, niet kan zijn, dat voor het netelig vraagstuk door mij een alleszins bevredigende oplossing aan de hand wordt gedaan, en wanneer die indruk zich straks ook van U zal hebben meester gemaakt, dan kan ik slechts hopen, dat daarmee gepaard ga de overtuiging, dat zulks te wijten is aan het onderwerp-zelf en niet aan mij.

Want ik wil geen moedeloosheid prediken, maar ook geen ongegrond vertrouwen; geen machteloosheid, maar evenmin schijnvertoon van groote kracht. Ik wil eenvoudig mijn meeningen ten beste geven over het vraagstuk, als een geheel be-

schouwd, al kunnen die meeningen — bij de ruime gedachtenwisseling, die over het onderwerp herhaaldelijk heeft plaats gehad ook in deze Vereeniging — in het algemeen niet op nieuwhed aanspraak maken, en al moet ik, oprechtelijk strevende naar onbevooroordeeldheid, ook tot conclusiën komen, die wellicht door anderen onbevredigend zullen genoemd worden.

Wij zijn in het vorige jaar getuige geweest van den ondergang van een groot koloniaal rijk, een stuk wereldgeschiedenis dat vooral aan Nederlanders te denken moet geven, eensdeels omdat het ons herinnerd heeft aan het vergankelijke van aardsch — ook koloniaal — bezit, anderdeels om de vele lessen, die daarin voor ons liggen opgesloten.

Ongetwijfeld moet men, zoo kort na die indrukwekkende gebeurtenissen, nog zeer omzichtig zijn met het trekken van besluiten uit veel wat vermeld werd en met het toepassen van leeringen op een zoo geheel verschillenden staat van zaken ten onzent; maar toch geloof ik dat het niet ontijdig kan heeten, de aandacht te vestigen op enkele hoofdpunten en daaraan onze eigen toestanden te toetsen.

En dan moet ons al dadelijk treffen, hoe Spanje het verlies zijner koloniën bepaaldelijk te danken heeft aan zijn verzwakte positie in Europa en zijn tekortkomingen als heerscher over een uitgebreid overzeesch bezit.

Het eens zoo machtige rijk in Europa, sedert geruimen tijd in verval, den financieelen ondergang nabij, herhaaldelijk ten prooi aan ernstige binnenlandsche beroeringen, en door de, op den weg der beschaving steeds voortschrijdende rijken ver achter zich gelaten, was afgedaald tot den rang eener weinig betekende mogendheid, die geen noemenswaardigen invloed naar buiten meer uitoefende, en weinig sympathie meer wekte onder de regeeringen en volken in Europa.

Want de korte opflukking van wenschen en verwachtingen ten voordeele van Spanje, die vóór het uitbreken van den oorlog en tijdens den aanvang van den strijd nog hier en daar viel waar te nemen, dient veeleer te worden geschreven op rekening van den in Europa vrij algemeen heerschenden naijver

jegens de Vereenigde Staten van Noord-Amerika en van minder welwillende gevoelens, die in den wel eens betoonden overmoed dezer reuzenrepubliek voedsel hadden gevonden.

Men hoopte, dat de overwinning aan de Vereenigde Staten niet licht zou vallen en althans zooveel tijd en offers zou kosten dat de lust tot oorlogvoeren voor zeer lang zou worden bekoeld; maar men voelde niettemin, welke de uitslag op den duur moest zijn, men zag het lijdelijk aan hoe de catastrophie zich ontwikkelde en elk gevoel van solidariteit, dat in andere omstandigheden zoo begrijpelijk zou geweest zijn nu Amerika voor het eerst aanvallend de begeerige hand uitstak naar de bezittingen eener Europeesche mogendheid, bleef nit.

Spanje's lot was niet vereenzelvigd met de belangen van het beschaafd Europa en zoo bleef het alleen staan en kon Amerika tot den aanval op zijn koloniën besluiten in het vertrouwen, dat geheel Europa werkeloos toeschouwer zou blijven.

Zou het ook met ons eenmaal op die wijze kunnen gaan? Zullen ook wij te eeniger tijd in ons koloniaal bezit bedreigd worden door een zoo overmachtigen tegenstander, zonder dat een of meer der beschaafde natiën met klem hun stem verheffen om te voorkomen dat tot daden zou worden overgegaan, en desvereischt tot ingrijpen bereid zullen zijn om te beletten dat Nederland als koloniale mogendheid zou worden vernietigd?

Laat ons bekennen, dat het voor de verzekering van ons bezit noodzakelijk is, dat die vraag ontkennend moge beantwoord worden, want ons klein volk, hoe offervaardig het ook ware, zou nimmer in staat zijn al de middelen te verstrekken, die onmisbaar zijn om een zoo uitgestrekt koloniaal gebied als het onze ongerept te bewaren, wanneer een zeer overmachtige Staat ons dat met geweld wilde ontrukken.

Men moge zich de beteekenis van dat gebied voor ons vaderland zoo groot voorstellen als men wil en in verbaud daarmede de stelling voorstaan, dat voor de verdediging der koloniën geen offers aan Nederland te zwaar moeten vallen; men moge verkondigen dat wij onze bezittingen à tout prix willen behouden; niet te ontkennen schijnt het mij, dat in zulke ontboezemingen meer geestdrift en warmte schuilen dan nuchtere

waarheid en practische zin. Want hoezeer inderdaad de waarde van dat koloniaal rijk voor Nederland bijzonder groot is, het behoud van ons onafhankelijk volksbestaan staat hooger en deze uitspraak stelt reeds een grens aan de opofferingen, die wij ons voor het bezit van koloniën mogen getroosten. En bovendien, al wilden wij wat wij hebben à tout prix behouden, zelfs deze prijs zal steeds veel lager zijn dan wat tal van andere natiën desverlangd kunnen besteden.

Laat ons dus de stelling onder de oogen zien, dat wij het behoud van ons koloniaal bezit in de eerste plaats kunnen en moeten verzekeren door de waardige positie, die wij hebben in te nemen, niet alleen als kleine doch geachte staat, die in Europa met de machtige rijken gelijken tred houdt in welvaart en beschaving, maar evenzeer als groote koloniale mogendheid.

En deze bekentenis, zij moge dan insluiten de erkenning dat wij niet blind zijn voor de beperktheid onzer macht waar daden van geweld zullen beslissen, zij behoeft ons toch in den tijd, dien wij beleven, waarlijk niet te ontmoedigen.

Immers met voldoening mogen wij terugzien op de geschiedenis der latere jaren in de overtuiging, dat onze beteekenis als kleine staat gestegen is.

Al hebben ook wij van tijd tot tijd hinderpalen te overwinnen op den weg van vooruitgang, wij zijn en blijven een welvarend volk met een belangrijken handel en onze levensvatbaarheid kan de vergelijking met die van andere natiën doorstaan.

Zonder groote schokken schreden wij voort op het pad der politieke en sociale ontwikkeling, terwijl in zooveel andere landen min of meer hevige uitbarstingen, soms ook tot vermeerdering van spanning leidende reactie, aan de macht van het bestuur naar binnen en aan het aanzien der natie naar buiten afbreuk deden.

Verblijdend is het, dat wij in de laatste jaren eenige meerdere offervaardigheid voor het behoud onzer onafhankelijkheid aan den dag legden door de hand te slaan aan de reconstructie onzer oorlogsvloot en de invoering van den persoonlijken dienstplicht.

Geheel Europa was ten vorigen jare getuige van den diepen wortel, dien ons Koningshuis in het hart der natie heeft geschoten, en voelde welk een kracht er schuilt in den innigen band tusschen een vrijheidlievend volk en een zoo oude dynastie.

En in dit jaar werd onze residentie uitverkoren voor het bijeenkomen der Vredesconferentie, heeft Nederland een rol van beteekenis gespeeld bij het streven naar de oplossing van brandende en uiterst gewichtige vraagstukken van internationaal aard, en is het, mogen wij hopen, voorbestemd om de zetel te worden van een nieuwe instelling, welke uitspraken wellicht in de toekomst meermalen den oorlog zullen voorkomen en geweld voor recht doen plaats maken. Zal het blijken dat die nieuwe instelling in het belang der beschaving inderdaad nuttig werkzaam kunne zijn, dan mogen wij verwachten dat Nederland, als centrum der internationale rechtspraak, ook daardoor zijn positie te midden der beschaafde staten meer en meer verzekerd zal zien.

Hebben dan ook, bij de belangrijke wijzigingen van de internationale verhoudingen in onzen tijd, de kleinere staten over het algemeen aan beteekenis gewonnen, van Nederland kan dit meer in het bijzonder worden getuigd.

Hoe verder wij in dit opzicht vooruitgaan, des te meer zal ook ons voortbestaan als groote koloniale mogendheid verzekerd worden door het meerdere belang dat Europa zal hebben bij een krachtig Nederland.

In één richting kunnen wij dit bevorderen door de zoo noodzakelijke verhooving der weerbaarheid van ons Vaderland. Toonen dat het ons ernst is, onze neutraliteit met kracht te handhaven en onze onafhankelijkheid tot het uiterste te willen verdedigen, is dus ook een groot belang van den kolonialen staat.

Maar in een andere richting moeten wij daarnaar streven door de plaats, die wij thans te midden der Europeesche Staten innemen, waardig te blijven. Het is daarvoor noodig dat wij, juist omdat onze bijzondere positie als groote koloniale mogendheid onze krachten in zoo hooge mate in beslag neemt en onzen weg in de wereld afbaket, op dien weg zelfstandig blijven voortgaan, ons houdende buiten de strijdvrage, die

tusschen de toongevende volken door hun uiteenloopende belangen worden in het leven geroepen, en ook buiten de bondgenootschappen, welke in verband met die tegenstrijdige belangen worden gesloten en weder verbroken. Nauwere aansluiting naar één zijde zou noodwendig beteekenen: grootere verwijdering van de anderen, en dus niet zijn overeen te brengen met de onzijdige stelling, die voor ons de aangewezen is.

Ziet hetgeen ik aanvoerde meer in het bijzonder op Nederland's positie als kleine staat in Europa, wij moeten thans voor eenige oogenblikken de aandacht vestigen op ons Vaderland als heerscher over belangrijke overzeesche bezittingen en ook hierbij den blik naar Spanje wenden.

Eenmaal een uitgestrekt wereldrijk, heeft Spanje zich in den loop der tijden zijn koloniën zien ontvallen, tot het ten vorigen jare het nog altijd grootsche overblijfsel daarvan tengevolge zijner tekortkomingen als heerscher verloor.

Immers de telkens terugkeerende gevolgen van het slechte bestuur over Cuba, de langdurige uitgebreide opstanden op dat eiland en de gebleken onmacht tot het herstellen der orde, vormen niet alleen de aanleiding maar ook wel degelijk, althans voor een groot deel, de beweegredenen voor het ingrijpen der Vereenigde Staten.

Dat ook eigenbaatzuchtige overwegingen in de groote republiek daarbij in het spel waren, mag veilig worden aangenomen, maar tevens: dat deze niet algemeen gedeeld werden en niet krachtig genoeg waren om tot den aanvallenden oorlog te drijven, indien deze niet van Amerikaansch standpunt gewettigd ware door den chronischen toestand van wanorde op het nabijgelegen en voor Amerika's handel zoo belangrijke Cuba.

En zoo zou ook de onderneming tegen de Philippijnen, aanvankelijk gericht op de vernietiging van het daar aanwezige Spaansche eskader, zich niet hebben ontwikkeld tot het verdrijven van het Spaansche gezag over dien archipel, indien niet de vrijwel algemeene ontevredenheid met dat gezag onder de inboorlingen, de pas voorafgegane uitgebreide opstand en de gisting, welke nog allerwege was overgebleven, de

heerschappij der Spanjaarden reeds geheel ondermijnd hadden.

Spanje had in Oost en West zijn ongeschiktheid als heerscher getoond; zijn rijke koloniën waren bronnen van onrust, meer nog dan van welvaart voor de wereld en daarom was zijn koloniale heerschappij veroordeeld en moest die wat vroeger of wat later ten val komen.

De koloniale belangen der verschillende mogendheden grijpen reeds nu zoozeer in elkander, dat ook op dit gebied mag gesproken worden van een strijd om het bestaan waarbij op den duur de minder geschikt niet zullen blijven voortleven. De reusachtige omvang van den wereldhandel brengt mede, dat de belangen der geheele beschaafde wereld nauw betrokken zijn bij de welvaart en de rust van alle landen, ook van die, welke in vroegeren tijd meer waren te beschouwen als de bijzondere eigendom van bepaalde staten, waarmede deze naar goeddunken konden handelen.

Alles wijst er op, dat in deze richting nog geen rustpunt is bereikt, en meer en meer zal dus voor de koloniale mogendheden de eisch gelden — en ook door anderen gesteld worden —, over die bezittingen op zoodanige wijze te heerschen, dat zij aan alle beschaafde volken ten voordeel kunnen strekken.

Evenals andere eischen, ook al zijn zij rechtmatig, kan ook deze eisch worden afgewezen door hem, die de meerdere in kracht is en die, een aanranding van zijn koloniaal bezit voorkomend door groote machtsontwikkeling, de oogen kan blijven sluiten voor de algemeene belangen om alleen eigen voordeel na te jagen. Maar deze gedragslijn, reeds nu voor den machtige niet geheel zonder gevaar, zou den zwakkere blootstellen aan de kans, Spanje's lot te deelen.

Voor dien zwakkere gelde de leus, de meest mogelijke geschiktheid als heerscher aan den dag te leggen, niet alleen tot eigen direct voordeel maar evenzeer ten bate van de overheerschte volken en van de belangen van den wereldhandel. De welvaart der overheerschte bevolking krachtig ontwikkelen; hen besturen, rechtvaardig om de heerschappij op hechten grondslag te vestigen, en krachtig om rust en orde allerwege te handhaven en altijd mogelijke ernstige verstoringen daarvan te kunnen beëindigen;

handel en industrie onbekrompen bevorderen; kortzichtige jacht naar eigen direct voordeel met uitsluiting van anderen nalaten; aan zulke voorwaarden is de geschiktheid van een kleinen staat als koloniale mogendheid in de toekomst te toetsen.

En slechts door aan zulke voorwaarden te voldoen kan dan ook Nederland in het algemeen belang der anderen een waarborg vinden voor het behoud zijner koloniën, een waarborg waarnaar wij in ons welbegrepen eigenbelang moeten streven, omdat onze middelen steeds onvoldoende zullen zijn, om aandrang door groote overmacht te kunnen afwijzen.

Alle genoemde voorwaarden aan een nadere beschouwing te onderwerpen, zou tot te groote uitvoerigheid leiden en het zij mij dus vergund te volstaan met de verklaring, dat ik mij gaarne aansluit bij de meening van hen, die meermalen, ook in deze vereeniging hebben verkondigd, dat onze koloniale politiek in de laatste helft dezer eeuw op den goeden weg is; dat naast veel wat nog verbetering behoeft toch met voldoening mag teruggezien worden op veel goeds dat tot stand gebracht werd; dat ons bestuur aan de inboorlingen ten goede komt, hun welvaart bevordert en ook meer en meer door hen gewaardeerd wordt.

Een tweetal punten zou ik echter wat meer van nabij willen bezien n.l. de mate van kracht, die wij in Oost-Indië kunnen aanwenden tot het handhaven van rust en orde onder de overheerschte volken, en onze handelspolitiek.

De ook door mij gedeelde meening, dat ons bestuur onder de inboorlingen meer en meer waardeering vindt, sluit volstrekt niet in, dat dit bestuur dan ook minder behoefte zou hebben aan een krachtige strijdmacht tot handhaving van zijn gezag.

Wij zijn en blijven daarginds de overheerschers, wel wat minder gewantouwd naarmate onze bedoelingen zuiverder en ook voor de overheerschten heilzamer blijken, maar toch altijd de overheerschers, nog wel van geheel ander ras en, door het onoverkomelijk verschil in godsdienst, volgens de leer van den Islam slechts *geduld*.

Evenmin als dat scherpe rassenonderscheid zal vermindereu,

waar kolonisatie in den engeren zin van het woord door Nederlanders tot geen — en rasvermenging tot geen noemenswaardige resultaten kan leiden, evenmin zullen wij ooit ten volle mogen vertrouwen op de juistheid van onze begrippen omtrent den gedachtengang van den inlander en de drijfveeren zijner handelingen. Wij mogen, dank zij onze belangstelling, in die richting onze kennis vermeerderen: onze begrippen blijven van Westersche natuur; de inboorling daarentegen, al zal ook een zeker, toch altijd betrekkelijk zeer gering aantal zich onze beschaving eigen maken, blijft met hart en ziel Oosterling, d. w. z. voor ons in veel opzichten een raadsel.

De kennismaking blijft van oppervlakkigen aard, over het algemeen zelfs van zeer oppervlakkigen.

Daaruit is te verklaren, hoe bij alle waakzaamheid onzer besturende ambtenaren nog steeds dan hier dan daar, ook op Java waar ons bestuur toch het krachtigst wortel heeft geschoten, plotseling omvangrijke rustverstoringen kunnen plaats hebben of wijdvertakte samenzweringen tegen ons gezag gesmeed worden, zonder dat wij van te voren de kenteekenen daarvan onder de kalmschijnende inlandsche bevolking bespeurden, zelfs zonder dat wij later in staat zijn de ware oorzaken en de beweegredenen der deelnemers met juistheid vast te stellen.

Wij raden dan naar den gedachtengang van den inlander, zooals wij trouwens in veel gevallen wel moeten doen, maar het blijft gevaarlijk, de resultaten van dat raden aan te nemen als vertrouwbare gegevens en hiertoe zijn wij, geloof ik, wel eens te veel geneigd.

Mededeelingen omtrent hetgeen de inlander zou willen doen of gevoelt, voorspellingen omtrent wat hij zal doen en wat hij zal denken, zijn aan de orde van den dag; maar de gevallen waarin onze berichtgevers of profeten blijken zich misrekend te hebben zijn maar al te talrijk. Men leze b.v. onze Indische krijgsgeschiedenis en houde daarbij bovendien in het oog, dat zij veelal eerst te boek gesteld is nadat latere gebeurtenissen meer licht verspreid hebben, zoodat de vermelding van onjuist gebleken opvattingen en teleurgestelde verwachtingen niet zelden

kon achterwege blijven. Men lette op hetgeen X en IJ voorspellen omtrent de uitwerking van de een of andere voorgenomen of aangeprezen handeling op den inlandschen vijand of zelfs op de lijdelijk blijvende bevolking en men onthoude eens, hoe dikwijls die vijand daarna *niet* het hoofd in den schoot legt of *niet* zijn aanvoorders in den steek laat en die bevolking *niet* terugkeert naar haar haardsteden, wat zij toch alles wél hadden moeten doen, indien maar al die voorspellingen niet louter waren gegrond geweest op een zeer onvolkomen begripen van den inlander.

Ook in normale bestuurszaken moet noodwendig dikwijls van zulk onvolkomen begripen blijken en van tal van ambtenaren van ons binnenlandsch bestuur zal men de eerlijke bekentenis kunnen hooren, dat zij zich geen illusiën maken van de mate hunner bekendheid met hetgeen een of andere gewichtige gebeurtenis of ingrijpende maatregel op de stemming der bevolking zou uitwerken.

In de erkenning nu, dat ons begripen van den inlander gebrekkig is en zijn zal, en dat wij weinig kunnen voorzien wat ons onder ernstige omstandigheden van de zijde der bevolking wacht, ligt een der voorwaarden voor het behouden van onze macht.

Want daardoor kunnen wij ons vrijwaren voor de dikwijls zoo ernstige teleurstellingen, die volgen op te rooskleurige voorspiegelingen omtrent het veel bereiken met weinig krachten, en voor de schadelijke gevolgen van te geringe krachtsontwikkeling, gevolgen die zich herhaaldelijk hebben doen gevoelen in den vorm van hernieuwde expeditiën op steeds grooter schaal en een zeer kostbare langdurigheid van te zwak begonnen of doorgezette oorlogen. En die erkenning zal ons doen rekenen op een voldoende zekerheidscoëfficiënt bij het vaststellen van het totaal der krachten, waarover wij als heerscher moeten kunnen beschikken, opdat die krachten niet ontoereikend blijken zoodra de inlandsche bevolking een andere gedragslijn mocht volgen dan wij ons voorgesteld hadden.

De oorzaken van zulk een onvoorziene gevaarvolle wijziging in de gezindheid van een grooter of kleiner deel onzer in-

landsche onderdanen kunnen, hoe gunstig men ook over den toestand van het oogenblik moge denken, in de toekomst geboren worden uit het krachtiger leven aan den dag gelegd door den godsdienst van den Islam, die zich zoo uitstekend aanpast aan de behoeften van een Oostersch volk en tegenover den Christen-overheerscher steeds een gevaarlijke kracht bezit.

De Pan-islamitische stroomingen van onzen tijd kunnen ook in onze koloniën aan kracht winnen en in alle stilte het kafirgezag ondermijnen. Men moge dit en andere gevaren, die in den godsdienst van verreweg het grootste deel onzer inlandsche onderdanen verscholen liggen, grooter of kleiner achten, men beelde zich echter niet in dat men de gegevens bezit, om den omvang daarvan met juistheid te bepalen. En men zij derhalve bedacht op en ook gewapend tegen altijd mogelijke uitbarstingen tegen een gezag van ongeloofigen, zooals het onze in de oogen der inboorlingen moet blijven, uitbarstingen die ontstaan uit fanatisme of daaraan althans haar groote kracht ontleenen en die voor ons gezag des te gevaarlijker zonden zijn, omdat de voorbereidingen, de drijfveeren en de doeleinden, in verband met de geaardheid onzer Oostersche onderdanen, grootendeels voor ons verborgen kunnen blijven.

Ook voor de toekomst is dus een krachtige land- en zee-macht in Indië onmisbaar, geschikt om ons gezag desvereischt te doen erkennen in die deelen van den archipel die nog een zekere mate van onafhankelijkheid bezitten, geschikt ook vooral om allerwege veiligheid van personen en goederen te waarborgen en om ernstige omvangrijke pogingen tot verzet afdoende en snel te beteugelen.

Aan het leger valt hierbij de belangrijkste en meest beslissende werkkring ten deel en het moet dus voor de goede vervulling dier taak, waartoe het als het ware dagelijks geroepen werd en zal worden, steeds ten volle berekend zijn. Dat dit niet altijd het geval was; dat de taak die aan het leger gesteld werd dikwijls boven zijn krachten ging; dat ook meermalen de onvoldoendheid onzer strijdmacht de handen der Regeering veel te veel bond, zoodat doelmatige ja noodzakelijke maatregelen niet konden worden doorgevoerd of het gezag der

Regoering en de financieële belangen van den Staat ernstig nadeel leden; dit alles behoef ik tegenover U, Mijne Heeren, niet in den breede aan te toonen. Wat de vloot betreft, herinnere men zich het jaar 1873, toen de geheel onvoldoende toestand der marine leidde tot een oorlogsverklaring en het beginnen van een veldtocht door de landmacht op een voor ons zeer ongunstig tijdstip. En ten aanzien van het leger bevat zelfs de geschiedenis der laatste jaren nog sterk sprekende voorbeelden; ik noem uit dezen tijd — om mij te bepalen tot datgene wat van algemeene bekendheid geworden is — slechts onze houding tegenover Lombok tot 1894 en onze gedragslijn in Atjeh tot April 1896.

Dat zulk een gemis aan de noodige kracht in de toekomst, meer dan voorheen, ernstige gevaren kan medebrengen, moge ons steeds duidelijk voor den geest staan, opdat wij, ons spiegelend aan het voorbeeld van Spanje, voorkomen dat de binnenlandsche toestanden in onze koloniën ooit tot vreemde interventie zouden aanleiding geven.

Bij de bespreking der handelspolitiek, door ons in de overzeesche bezittingen te volgen, dient nog altijd de eereplaats te worden ingeruimd aan de overtuiging van den Minister de Waal, reeds een 30-tal jaren geleden geuit en sedert zoo dikwijls herhaald, n.l. »dat een vrijzinnige politiek jegens de koopvaart van alle volkeren op onze bezittingen zeer wezenlijk »tot het verdedigen van die bezittingen tegen een buitenlandschen »vijand kan bijdragen.»

Hetzij dat de juistheid dezer uitspraak niet algemeen wordt beaamd, hetzij dat aan het daarin beloofde gevolg eener vrijzinnige handelspolitiek, n.l. »vermeerdering der waarborgen »voor het behoud onzer koloniën,» van sommige zijden geen groote waarde wordt toegekend, zeker is het dat nog in den laatsten tijd stemmen opgaan, ook in de beide Kamers der Staten-Generaal, om toleenheid tusschen Nederland en Indië en herstel der differentiële rechten aan te prijzen, welke wenschen echter geen instemming vonden bij den Minister van Koloniën, die ze afwees als zijnde in strijd, niet alleen met

onze tegenwoordige tractaatwetgeving, maar ook met onze belangen van algemeen politieken en oeconomischen aard.

Aan ter zake beter bevoegden laat ik gaarne over, dit vraagstuk van het oeconomisch standpunt te bezien, maar het schijnt mij toe, dat in ieder geval de oeconomische belangen hierbij niet den doorslag mogen geven. Want, afgescheiden van de omstandigheid dat men bezwaarlijk tot eenstemmigheid kan geraken bij het beoordeelen dier zoo ingewikkelde en dikwijls tegenstrijdige oeconomische belangen van geheel Nederland en van geheel Indië, zou, zelfs wanneer men aannam dat die belangen bepaaldelijk zouden gediend worden door zulk een gewichtige bevoorrechtiging van de eigen vlag, dit resultaat toch van twijfelachtige waarde en van zeer onzekereren duur zijn, omdat wij een der waarborgen voor het behoud van ons koloniaal bezit zouden hebben prijsgegeven.

Men bedenke, hoe wij goede redenen hebben om de houding van Engeland jegens onze koloniën op prijs te stellen, nadat ginds ons vrijzinnig handelstelsel vooral sedert 1872 in toepassing is gekomen; hoe b.v. aanleidingen tot een voor ons ongewenschte tusschenkomst in den loop van den tientallen van jaren durenden Atjeh-oorlog maar al te dikwijls te vinden waren geweest, indien Engeland die had willen aangrijpen; hoe daarentegen de Britsche koloniale besturen o.a. van de Straits-Settlements ons gedurende dien oorlog zonder ophouden steun verleenden.

Men herinnere zich dan, als punt van vergelijking, hoe datzelfde Engeland zich een zestigtal jaren geleden telkens met kracht verzette tegen ons streven tot vestiging van ons gezag over geheel Sumatra en wél omdat wij, bij de uitbreiding van onzen invloed op de Oostkust van dit eiland, bij het sluiten van tractaten met de inlandsche vorsten en het bezetten van posten aan de handelswegen, ons gehaat stelsel van differentieele rechten invoerden. Dit verzet van Engeland heeft volgens sommigen zelfs den *doorslag* gegeven tot het weder ontruimen der Oostkust en, hoewel dit van een andere zijde betwijfeld wordt, is het zeker, dat de Reggeringen in Nederland en Indië Engeland's houding met zorg gadesloegen en dan ook op het

eenige punt, dat wij toen op Sumatra's Oostkust bezet bleven houden, de differentiële rechten — zooals het heette »zonder eenigen ophef» — uit ons tarief lieten verdwijnen.

En men vrage zich met dit voorbeeld voor oogen af, of een terugkeer tot de handelspolitiek van die dagen ons niet spoedig zou kunnen blootstellen aan het gevaar van protesten van meerdere zijden, van feitelijke inmenging in onze zaken wellicht. Ook Spanje had, door het volgen eener vrijzinnige handelspolitiek, een der redenen kunnen wegnemen waarom zijn op Cuba in opstand gekomen onderdanen jarenlang van uit Amerika werden gesteund, met het gevolg, dat de belangstelling voor de Cubaansche zaken in de Vereenigde Staten grooter en de vijandige gevoelens jegens Spanje heviger werden.

Juist in onzen tijd, naarmate de beweging tot verkrijging en uitbreiding van overzeesch bezit meer algemeen wordt en naarmate het voor tal van groote natiën meer en meer een levensquaestie wordt, in die richting te streven naar het zich verzekeren van markten voor hun handel en vooral ook van débouché's voor de producten hunner groote industrie, is ook de waarde van het wapen, dat Nederland voor het behoud zijner koloniën in zijn vrijzinnige handelspolitiek bezit, evenredig gestegen.

Die z.g. politiek der »open deur» — het voor den wereldhandel openstellen van de overzeesche bezittingen zonder beschermende rechten — laat onzen handel en onze industrie toch nog altijd in het bezit der inderdaad niet geringe indirecte voordeelen, die voortvloeien uit het wapperen van de eigen vlag over een uitgebreid koloniaal rijk.

Wel-is-waar is de toepassing dezer handelspolitiek verre van algemeen, maar wij mogen niet uit het oog verliezen, dat de machtiger Staten ook in dit opzicht een grootere vrijheid van beslissing hebben. In ieder geval levort het stelsel voor ons het belangrijke voordeel op, dat, terwijl de wereldhandel, de groote industrie, de ondernemingsgeest en het overzeesch bezit van verschillende natiën zich uitbreiden, deze natiën tegelijkertijd er ook des te meer belang bij hebben, dat onze rijke koloniën niet overgaan in handen van een, die de »open deur»-politiek niet zou toepassen.

En de koloniale macht en handelsnatie bij uitnemendheid, Engeland, heeft zelve steeds aan de spits gestaan bij het prediken en toepassen van den vrijhandel on, waar het in onze dagen andere Staten bemocilijkt bij hun streven naar uitbreiding van overzeesch bezit, zit daarbij het doel voor, te voorkomen dat landstreken, die nog niet onder den invloed van een beschaafden staat zijn gebracht, ten deel zouden vallen aan tegenstanders der „open deur“-politiek en zodoende als een markt voor den Engelschen handel geheel of ten deele verloren gaan.

Hoe meer deze vrije markten voor den handel van Engeland op andere deelen van den aardbol beperkt worden door de uitbreiding van het overzeesch bezit van sommige andere mogendheden, des te meer zal de Engelsche handel belang hebben bij het voortdueren van Nederland's heerschappij over een uitgestrekt koloniaal gebied.

Als slotsom van de voorafgegane beschouwingen vermeen ik te mogen aannemen, dat zoowel de tegenwoordige positie van Nederland in Europa als de wijze, waarop het heerschappij voert over zijn koloniën, meer en meer krachtige waarborgen voor het behoud daarvan vormen en dat wij geen enkele reden hebben, om dit bezit van eenige zijde bedreigd te achten.

Vraagt men mij echter, of ik de rechtstreeksche gevolgen van den Spaansch-Amerikaanschen oorlog geheel in ons belang acht, dan zou mijn antwoord daarop niet bevestigend kunnen luiden.

De nieuwe politiek van uitbreiding, door de Vereenigde Staten gevolgd, brengt toch mede, dat de mededinging op koloniaal gebied is toegenomen, nu in Spanje's plaats een zooveel krachtiger mogendheid, die haar invloed ook naar buiten zal doen gevoelen, meester van Portorico geworden is en zich op Cuba en de Philippijnen — wie zal bepalen voor hoelang? — gevestigd heeft. Vraagstukken van kolonialen aard kunnen bovendien allicht een scherper karakter aannemen, als daarbij Amerika voortaan naast Europa zijn stem krachtig zal doen hooren. En nu, met het optreden van de Vereenigde Staten als koloniale mogendheid, samenvallen de snelle ontwikkeling van Japan en

de verbrokkeling van een deel van China's kustgebied, kan de kans op wrijvingen en botsingen niet anders dan grooter geacht worden.

Wel kunnen wij ons houden buiten de punten van wrijving, die ter zake tusschen de grootere mogendheden kunnen ontstaan, en is in dit alles dan ook geen tegen ons gerichte bedreiging te zien; maar bij de meerdere kans op verwickelingen, waartoe ook Amerika's nieuwe gedragslijn kan leiden, is het voor ons geen voordeel, dat wij deze machtige republiek zoowel in Oost als in West als een nieuwen buurman hebben te erkennen.

Die nabuurschap en de in Oost-Azië zich ontwikkelende toestanden leggen ons den plicht op, meer dan voorheen bedacht te zijn op de mogelijkheid van schending onzer neutraliteit in de koloniën ingeval van ernstige moeilijkheden of van oorlog tusschen de Staten, wier nederzettingen en bezittingen de onze al meer en meer van nabij omringen, een gevaar voor Oost-Indië des te grooter door de vele belangrijke verkeerswegen ter zee, die langs en door dien archipel voeren.

Den ernstigen wil te toonen, onze neutraliteit met klem te handhaven, en dus ook de macht te bezitten, om tegen pogingen tot schending met kracht op te treden, is dan ook een eisch, waaraan wij ons voor de toekomst niet mogen onttrekken.

Wanneer ik thans de beschouwingen over het behoud van Nederland's overzeesch bezit in verband met zijn positie als kleine staat, tevens groote koloniale mogendheid, afbreek, dan is dit waarlijk niet, omdat hiermede die rijke stof uitgeput is, maar om den nog resteerenden tijd te kunnen besteden aan het bezien van de andere zijde van het vraagstuk, n.l.: in hoeverre zijn wij in staat ons het behoud van dat bezit te verzekeren ingeval van bedreiging of aanranding van buiten, hoeveel krachten kunnen wij met onze beperkte middelen daarvoor beschikbaar stellen en in welke richting zijn die krachten het nuttigst aan te wenden?

Bij de beantwoording dezer vragen kan het nuttig zijn, een vluchtigen blik te werpen op sommige omstandigheden en toestanden bij de voor de koloniën beschikbare Spaansche strijd-

krachten, die een kenmerkend verschil met de toestanden bij ons aantonen, en op eenige belangrijke gebeurtenissen en handelingen uit den oorlog, om daarmede rekening te houden bij de beoordeeling van hetgeen ten onzent bestaat of verlangd wordt.

De ongunstige omstandigheden, waarin de Spaansche schatkist zoolang reeds verkeerde, hebben vooral op de werkzaamheid der vloot een zeer nadeeligen invloed gehad.

Al was de Spaansche oorlogsmarine, voor een land dat zulke groote belangen in Amerika en Azië te behartigen had, niet bepaald krachtig te noemen, vooral omdat een belangrijk deel der schepen van een veronderd type of wel onvoldoende beschermd was, toch telde zij aan modern materieel o. a. een tweetal krachtige slagschepen en een zestal groote gepantserde kruisers, terwijl haar torpedovloot de Amerikaansche zelfs overtrof.

In den aanvang werden dan ook van verschillende zijden nogal hooge verwachtingen gekoesterd van de rol, die de Spaansche vloot zou kunnen spelen; maar de geldnood van den staat was oorzaak, dat een gedeelte van het materieel niet tijdig in dienst gesteld werd en ook niet kon worden, dat de uitrusting en de toestand van een ander deel onvoldoende waren, dat zelfs in de voorraden aan allernoodigste behoeften zooals steenkolen niet behoorlijk was voorzien en dat de bruikbaarheid van het personeel veel te wenschen overliet tengevolge van gebrek aan oefening.

Zullen nu deze omstandigheden ten onzent ongetwijfeld veel gunstiger zijn, bij een vergelijking tusschen hetgeen Spanje tot verdediging zijner koloniën ter zee vermocht en hetgeen Nederland zou kunnen doen, komt het in de allereerste plaats aan op het feit, dat de Spaansche marine in het bezit was van een aantal moderne schepen, geschikt om met den tegenstander den beslissenden strijd aan te gaan over de al dadelijk aan de orde komende vraag, wie meester ter zee zou zijn, terwijl wij zulke types van slagschepen of van groote gepantserde kruisers ten eenenmale missen.

Wat de landmacht betreft, beschikte Spanje ten behoeve van zijn overzeesch gebied niet alleen over eigenlijke koloniale troepen, maar ook over het leger van het moederland.

De eersten, bepaaldelijk bestemd om in normale tijden de bezetting der verschillende Koloniën te vormen, telden ongeveer :

voor	Cuba	14.000
voor	Portorico	3.000
en voor de Philippijnen 13.000 man.		

Veel belangrijker in getal waren echter de versterkingen, die gaandeweg door het leger in Spanje naar Cuba en de Philippijnen gezonden werden tot onderdrukking der opstanden, terwijl later, met het oog op de dreigende houding van Amerika, ook in de koloniën maatregelen werden getroffen tot vermeerdering der strijdmacht met inlandsche vrijwilligers, zoodat bij het uitbreken van den oorlog de sterkte zelfs wordt opgegeven :

op	Cuba	130.000	Europeanen	en	33.000	inboorlingen.
op	Portorico	4.000	id.		1.600	id.
op de	Philippijnen	28.000	id.		12.000	id.

Hoewel dus de voorafgegane binnenlandsche onlusten oorzaak waren, dat de Spanjaarden tot verdediging der verschillende koloniën reeds plaatselijk zeer sterke legerafdeelingen beschikbaar hadden, kan niet worden ontkend, dat tijdens het uitbreken van den oorlog de toestand dier afdeelingen veel te wenschen overliet. De zoo talrijke versterkingen, in den laatsten tijd uit het moederland gezonden, hadden noodwendig voor een belangrijk deel moeten bestaan uit zeer jonge en onvoldoend geoefende troepen, hetgeen niet kon worden goedge maakt door de aangeboren dapperheid en de overige goede soldateneigenschappen, die de Spanjaard van nature bezit. Ziekte en ontberingen en, op Cuba vooral, ook de langdurige, bijna hopeloos schijnende strijd tegen de opstandelingen hadden aan de validiteit en het moreel reeds een gevoeligen knak gegeven. De uitrustingen en de verpleging der troepen waren meermalen onvoldoende, hoe weinig behoeften de Spaansche soldaat ook heeft. En de betrouwbaarheid der inboorlingen in het leger was niet boven twijfel verheven; terwijl eindelijk de aanvoering geacht wordt, wel eens te kort te zijn geschoten.

Zeker mogen wij verwachten, dat de toestanden ten onzent niet zooveel leemten zouden vertoonen, hoewel het mij niet zonder bedenking schijnt, alle factoren w. o. ook de deugdelijk-

heid der aanvoering bij voorbaat op onze creditzijde te plaatsen, zooals men zou kunnen lezen uit hetgeen de Minister van Koloniën, blijkbaar in hetzelfde verband, in de vergadering der Tweede Kamer op 23 November 1898 verklaarde, n.l. meer te hechten, ook voor de verdediging tegen een buitenlandschen vijand, aan een klein leger, goed aangevoerd, betaald en voorzien, dan aan een groot leger, slecht betaald en voorzien.

In ieder geval zal de toestand, waarmede wij eventueel rekening zullen hebben te houden, in twee hoogst belangrijke opzichten geheel achterstaan bij dien van Spanje en zijn koloniën in 1898; het leger in het moederland vormde daar een zeer krachtig werktuig, waarover voor het behoud van het overzeesch gebied kon worden beschikt en dat dan ook voor een groot deel voor dit doel is aangewend geworden, en in de tweede plaats bestonden de troepen, die tegenover de Amerikanen konden worden gesteld, voor verreweg het grootste gedeelte uit Europeanen, op de Philippijnen voor $\frac{7}{10}$, op Cuba zelfs voor $\frac{4}{5}$.

Maar er was één factor, die in hooge mate ten nadeele der Spaansche troepen werkzaam was, en dat was de houding der inboorlingen.

Tijdens de oorlogsverklaring woedde op Cuba, vooral in het midden en het Oosten van het eiland, de opstand hevig en waren de deelnemers ten volle bereid de Amerikanen als bevrijders in te halen. Wel bleek hun steun voor de Amerikaanse troepen, die tegen Santiago opraden, later van minder waarde en verslouwde de vriendschap reeds vóór het einde der krijgsverrichtingen; maar de Spaansche legerafdeelingen ondervonden niettemin al de nadelen van de vijandige gezindheid der bevolking, die in het binnenland gelogeerde garnizoenen als 't ware ingesloten hield, spoorwegverbindingen vernield had en aan het oprukken van troepen tot ontzet van Santiago groote hinderpalen in den weg legden.

Op de Philippijnen was, na de onderwerping van Aguinaldo, de opstand tijdens het uitbreken van den oorlog met Amerika grootendeels bedwongen; maar van de ontevredenheid en de gisting, die bleven bestaan, trokken de Amerikanen onmiddellijk partij, om het verzet der inboorlingen tegen het Spaansche

gezag opnieuw krachtig te doen opleven, en reeds spoedig vormden hier de opstandelingen zeer te waardeeren bondgenooten, die o. a. in staat waren een Spaansche colonne, op weg naar Manilla ter versterking van het garnizoen, geheel te vernietigen en zonder wier hulp de Amerikaansche vloot, na het vernielen van het Spaansche eskader bij Cavite, al zeer weinig tegen den vijand te land had kunnen uitrichten en de eerst veel later uit Amerika aankomende afdeelingen van het leger al evenmin in staat zouden geweest zijn, een beslissing te verkrijgen.

Is hieruit opnieuw af te leiden, van hoeveel belang ook voor ons de houding der inlandsche bevolking zal zijn, vooral waar wij ons niet tot een passieve verdediging van enkele stellingen zouden willen bepalen maar actief wenschen op te treden en dus moeten kunnen marcheeren; uit hetgeen ik vroeger aanvoerde zal u reeds gebleken zijn, dat ik het niet mogelijk acht omtrent die houding betrouwbare voorspellingen te doen. Zeker mogen wij in den tegenwoordigen tijd, meer dan een halve eeuw geleden, de hoop koesteren, dat inderdaad de bevolking of een grooter deel daarvan ons trouw zal blijven; maar dan nog zou het gevaarlijk zijn er op te rekenen, dat die trouw zich ook krachtig in daden zal niten, waar het immers voor den inlander slechts de vraag zou gelden, of hij al dan niet een anderen meester zal krijgen, en waar het met zijn geaardheid zoo geheel strookt de oplossing dezer quaestie met fatalistische lijdzaamheid af te wachten. Waar de vijand eenmaal meester is, mogen wij m. i. slechts een geheel passieve houding van de bevolking verwachten. En daartegenover mogen wij stellig de oogen evenmin sluiten voor die andere kans, n.l. dat het mogelijk op den voorgrond treden van geestdrijvers zoodra wij in ernstige moeilijkheden geraken, het doelmatig aanwenden van geld en beloften door onzen vijand, zijn optreden tegenover de bevolking zoodra hij roet aan wal heeft, de uitslag der eerste gevechten, kortom tal van omstandigheden die wij het veiligst als „onvoorziene” zullen boeken, de stemming onzer ouderdanen onverwachts belangrijk in ons nadeel kunnen wijzigen.

Tot het verminderen van deze ongunstige kans kan de wijze, waarop wij het bestuur voeren, belangrijk medewerken en de

gebeurtenissen op Cuba en de Philippijnen mogen dus een aansporing te meer zijn, om door de behartiging van de belangen onzer inlandsche onderdanen, door de krachtige bevordering van hun welvaart vooral, ons, voor zoover dit binnen ons bereik ligt, van hun trouw en medewerking te verzekeren ook als eenmaal het voortduren onzer heerschappij op het spel mocht staan.

Uit het verloop van den oorlog mogen de volgende hoofdzaken voor ons van meer bijzonder belang geacht worden.

Zooals te verwachten was, beoogden de Amerikanen in de eerste plaats meester ter zee te worden en dus de Spaansche vloot te vernietigen of tot werkeloosheid te doemen, waardoor tevens de koloniën van verderen steun van het moederland verstoken zouden zijn.

Aan het in Hongkong aanwezige eskader Dewey werd dan ook al dadelijk opgedragen, de uiterste krachten in te spannen om de Spaansche vloot bij de Philippijnen te nemen of te vernielen, en het kweet zich hiervan op zeer énergieke wijze door den beslissenden zeeslag bij Cavite, waarin de tegenpartij geheel lijdelijk haar lot onderging.

Het krachtigste eskader der Spanjaarden onder Admiraal Cervera was van de Capverdische eilanden in zee gestoken en hierop concentreerde zich nu de aandacht der Amerikanen, want vóór men volkomen meester ter zee zou zijn bleef een landing op Portorico of op Cuba met een groote troepenmacht een gevaarvolle onderneming en, ofschoon er in Amerika wel sprake was van een aanvankelijk plan, om een sterk landingsleger naar de Noordkust van laatstgenoemd eiland te zenden en daarmede óf rechtstreeks tegen Havanna te ageeren óf deze hoofdstad met behulp der opstandelingen te isoleeren, zeker is het dat een dergelijk voornemen niet tot een begin van uitvoering gekomen is.

Tot het oogenblik, waarop men de gelegenheid kreeg beslissend tegen Cervera op te treden, bepaalde men zich dan ook tot oorlogshandelingen van secundair belang, zooals: de blokkade van een deel der kust van Cuba, voornamelijk Havanna met de Oost- en Westwaarts gelegen havens, welke blok-

kade echter niet leidde tot een noemenswaardige verzwakking van de verdedigbaarheid van de hoofdstad; beschietingen van versterkte havens; pogingen tot het aan wal zetten van landingsdivisiën, om aan de opstandelingen de hand te reiken, en het prijsmaken van handelsvaartuigen.

Zoodra echter was Cervera in Santiago binnengelopen, of de Amerikaansche vloot haastte zich hem daarin op te sluiten, en met veel energie zette zich thans, nu het object zich duidelijk geteekend had, ook de landmacht tot taak, zoo spoedig mogelijk op Cuba te landen, Santiago aan te tasten en zoodoende de vernietiging van het Spaansche eskader mogelijk te maken.

Hoe veilig de baai van Santiago als toevluchtshaven ook was, haar nauwe toegang was omgekeerd ook een groot nadeel, want de zeer geringe breedte van dien uitweg belette Cervera, weder de open zee te kiezen nadat de Amerikaansche vloot aangekomen was, en zoo werd het Spaansche eskader, nu het zich al dadelijk aan die toevluchtshaven vastklemde, ontijdig tot werkeloosheid gedoemd en moest het verloren gaan zonder verder nut te hebben gedaan.

Een laatste deel der Spaansche vloot, het reserve-eskader onder Camara, kon eerst met veel moeite in dienst gesteld worden en na veel tijdverlies zee kiezen en heeft verder geen invloed op den afloop van den strijd uitgeoefend. Dat de in Europa aanwezige scheepsmacht niet in haar geheel en gelijktijdig in de West-Indische wateren is opgetreden, maar in twee gescheiden deelen en eerst achtereenvolgens onder Cervera en Camara naar zee werd gezonden, heeft de taak der Amerikaansche vloot niet weinig verlicht. Ware de Spaansche zee-macht met vereenigde krachten *actief* in de wateren om Cuba en Portorico opgetreden, zich steunende op een of meer der goede havens die deze eilanden bezaten, dan had zij ongetwijfeld aan de Amerikaansche vloot vrij belangrijke moeilijkheden in den weg kunnen leggen.

Bij den strijd om Cuba hebben de Amerikanen Havanna, den zetel van het bestuur waar ook de hoofdmacht van het Spaansche leger zich bevond, niet aangetast en zich te land

vergenoegd met den aanval op Santiago, een plaats die noch uit een staatkundig noch uit een militair oogpunt van veel belang was en die slechts een betrekkelijk geringe bezetting had.

Door den val van Santiago werd de verdedigbaarheid van Havanna in geen enkel opzicht verminderd: de hoofdstad, $\pm$ 800 K.M. van Santiago verwijderd, was goed versterkt en de Opperbevelhebber beschikte hier over een strijdmacht, die ondanks haar ongunstigen toestand de Amerikaansche in sterkte overtrof; de troepen, die de aanvaller op Cuba had doen optreden, waren vrijwel aan de grens hunner krachten; belangrijke versterkingen konden uit Amerika slechts gezonden worden door daarbij op groote schaal jong aangeworven manschappen in te deelen, die zeker niet geacht mochten worden in bruikbaarheid tegen de Spaansche troepen opgewassen te zijn; het seizoen was ongunstig voor operatiën op Cuba; kortom de verovering van Havanna zou nog een zeer moeilijke en langdurige onderneming gebleken zijn, indien zij al geslaagd ware.

Terwijl de vloot handelend bleef optreden tegen eenige havens en Spaansche schepen, die daar werden aangetroffen, strekte de werkzaamheid der landmacht zich na de overgave van Santiago niet verder uit dan tot het kleinste Oostelijk deel van het eiland, dat in de capitulatie begrepen was, en de aanvaller wendde onmiddellijk al zijn beschikbare krachten aan tegen Portorico, zoodoende de van te voren van verschillende zijden geuite meening logenstraffende, als zou slechts een krachtig doorgezette veldtocht, eindigende in de verovering der hoofdplaats Havanna waar zich de zetel van het bestuur en de hoofdmacht van het Spaansche leger bevonden, tot de overgave van Cuba kunnen leiden.

De Spaansche troepen, die bij den aanvang der vijandelijkheden over het algemeen op Cuba, Portorico en de Philippijnen de talrijke plaatsen waarover zij verdeeld waren bezet bleven houden, hebben zich op die verschillende oorlogstooneelen tot een passieven wederstand bepaald.

Zij sloegen de pogingen der Amerikaansche marine, om in het eerste tijdperk van den oorlog op verschillende punten landingsdivisiën aan den wal te zetten ten einde de Cubaansche

opstandelingen aan te wakkeren en te steunen, zonder veel moeite af; maar de landing van het expeditionnaire korps dat tegen Santiago werd afgezonden, vond Oostwaarts van deze plaats op een open kust zonder eenigen tegenstand plaats en ook aan den verderen opmarsch van dit korps langs vrij slechte wegen, door moeilijk terrein en bij zeer groote hitte, werden door de Spanjaarden aanvankelijk geen noemenswaardige bezwaren in den weg gelegd.

In de nabijheid van Santiago, dat aan de landzijde geen permanente versterkingen van eenige beteekenis had, was echter sedert het verschijnen der Amerikaansche vloot een vrij uitgebreide stelling ingericht, die, hoewel slechts vluchtig versterkt, aan den kring van hoogtekstens, die de stad omgeeft, een groote defensieve kracht ontleende, door de Spanjaarden dapper verdedigd is en aan de Amerikanen bij hun aanvallen dan ook belangrijke offers gekost heeft.

Maar ook hier bleef de verdediging een passief karakter dragen, ofschoon de weldra zeer ongunstige toestanden bij den aanvaller en de minder krachtige medewerking, die deze van de opstandelingen ondervond, aan een meer actief optreden van den verdediger gunstige kansen boden.

Hulp van buiten daagde slechts éénmaal op, doordat een colonne er in slaagde tot de aangevallen stad door te dringen; maar overigens kan men niet zeggen dat door de strijdkrachten, die op niet te grooten afstand van Santiago stonden, krachtig is gehandeld, om te trachten deze plaats te ontzetten of althans in den strijd in te grijpen.

De innerlijke zwakte der troepen in dit deel van Cuba en de moeilijkheden, die de opstandelingen hun in den weg legden, hebben zeker tot dit gebrek aan activiteit bijgebracht en voor de numeriek sterke hoofdmacht te Havana scheen het niet wel mogelijk, in de richting der bedreigde stad op te treden, door den énorren afstand, het gemis van spoorwegen en zelfs van wegen, in dit seizoen voor voortuigen geschikt, en de waarschijnlijkheid van fellen tegenstand, dien de bevolking in het binnenland zou bieden.

Na de vernieling van Cervera's vloot zien wij de énergie der

verdedigers van Santiago grootendeels uitgeput en weldra volgde de overgave aan de, in getalsterkte geringe, en door verliezen in gevechten, vooral ook door ziekten en gebrekkige verpleging, zeer verzwakte Amerikaansche legerafdeeling. En bij de daarop volgende operatiën op het eiland Portorico weken de Spaansche troepen dadelijk zonder noemenswaardigen tegenstand terug totdat de vredesonderhandelingen al spoedig hier een eind maakten aan de vijandelikheden nog vóórdat het tot een strijd om de hoofdstad gekomen was.

Op de Philippijnen werd alleen gestreden om Manilla en ook hier treffen wij dezelfde passiviteit en weinige énergie bij de verdediging aan, zij het ook dat de geringe sterkte van de bezetting dezer uitgebreide hoofdplaats en de meerdere medewerking, die de Amerikanen hier van de opstandelingen onderonden, de houding der Spanjaarden beter verklaren.

Alles samengenomen moet het echter treffen, hoe gering het aandeel is dat de numeriek sterke Spaansche strijdkrachten te land, die bovendien in versterkte stellingen steun vonden, tegenover het zwakke, in der haast bijeengebrachte, slecht georganiseerde Amerikaansche leger op den afloop van den oorlog hebben gehad.

Toen in het eind van Juli de Fransche ambassadeur te Washington, door de Spaansche regeering gemachtigd, de vredesonderhandelingen opende, waren de koloniën wel-is-waar van steun van het moederland verstoken, maar geen van allen was op dit oogenblik, waarop eigenlijk van verderen tegenstand werd afgezien, veroverd of ontbloot van middelen van verdediging. Het grootste deel van Cuba met de hoofdstad bleef in handen der Spanjaarden, die hier aan pogingen tot algeheele verovering nog zeer groote bezwaren in den weg konden leggen; tegen Portorico werd eerst in het eind van Juli een sterk expeditionnair korps afgezonden en op de Philippijnen lagen de Amerikanen vrijwel werkeloos tegenover de hoofdplaats, het aan de opstandelingen overlatende langzaam terrein te winnen.

En toen op 12 Augustus te Washington de vredespreliminaren werden vastgesteld, waarbij Spanje eigenlijk reeds abdiqueerde als koloniale mogendheid, door van zijn souvereiniteit

over Cuba afstand te doen, Portorico en de kleinere eilanden in West-Indië aan Amerika over te geven en feitelijk af te zien van zijn heerschappij over de Philippijnen door de bepaling, dat de Amerikanen de hoofdstad en de baai van Manilla zouden bezetten, totdat de bijeen te roepen vredescommissie over het lot van den archipel zou hebben beslist; toen had de oorlogskans tusschen de wederzijdsche strijdkrachten te land nog evenmin een einduitspraak gedaan, was de toestand op Cuba nog weinig gewijzigd en waren noch de hoofdstad van Portorico noch die van de Philippijnen gevallen.

De eindbeslissing is dan ook niet gevallen in de koloniën, maar in Spanje zelf. Van den aanvang af scheen men in het moederland reeds overtuigd, dat de worsteling op den langen duur en bij den treurigen toestand der Spaansche financiën hopeloos moest zijn, en weinig geneigd, zijn niterste krachten op het spel te zetten, hetgeen wellicht ook een der redenen was waarom het reserve-eskader onder Camara niet verder kwam dan Suez en noch in West-Indië noch in den Philippijnschen archipel tegenover den vijand werd gesteld.

Verwachtingen, aanvankelijk nog van de werkzaamheid der vloot gekoesterd, werden op ruwe wijze vernietigd door de geheele passiviteit en den daarop volgenden snellen ondergang der twee eskaders bij Manilla en Santiago, zonder dat een van beide van veel nut geweest was of zelfs maar noemenswaardige schade aan den vijand toegebracht had.

Eigenlijk was reeds hiermede de grens der veerkracht van Spanje, moreel en materieel gebroken en blootgesteld aan het gevaar van binnenlandsche beroeringen, bereikt en toen de Amerikanen ernstig dreigden met de afzending van een krachtig eskader naar Europa, om tegen de Spaansche havens zelve op te treden, was de spoedig volgende capitulatie van Santiago een welkome aanleiding, om te trachten den oorlog te beëindigen.

Dat in de koloniën de middelen van verdediging te land nog bij lange niet uitgeput waren en dat de aanvaller op dit terrein slechts tot geringe krachtsontwikkeling in staat was gebleken, kon niet beletten, dat de toestand en de stemming van het moederland den doorslag gaven en de Spaansche regering zich

neerlegde bij voorloopige vredesvoorwaarden, waarin de ondergang van Spanje als koloniale mogendheid reeds was opgesloten.

Trouwens hoe meer in de tegenwoordige oorlogen de toegebrachte slagen van gevoeligen aard zijn en elkander snel opvolgen; hoe meer de telegrafische verbindingen niet alleen het moederland voortdurend doen meelevén in de nederlagen, die in de koloniën geleden worden, maar het ook in staat stellen, dikwijls tot het blijven uitoefenen van overwegenden invloed, in ieder geval tot het nemen eener definitieve beslissing met kennis van zaken; hoe beter eindelijk de groote ontwikkeling der oorlogsvloten de aanvallende partij de gelegenheid geeft om ook op dat moederland een directen druk uit te oefenen; des te minder kan er voortaan sprake zijn van een tot het uiterste volgehouden verdediging van koloniën als een op zichzelf staand geheel, welks lot niet beheerscht zou worden door den toestand van het moederland; in des te hoogere mate zullen juist de moreele en materiele krachten van dat moederland-zelf gewicht in de schaal leggen bij de eindbeslissing omtrent het ál of niet afstand doen van de heerschappij over overzeesche bezittingen.

Beschouwen wij thans de toestanden ten onzent eenigszins nader.

Onze bezittingen vormen twee groote deelen, die slechts langs zeer lange zeewegen hulp uit het Vaderland kunnen ontvangen en elkander in het geheel niet kunnen steunen.

Het ál of niet voortduren van onze heerschappij over één dier deelen — de koloniën Suriname en Curaçao — tast echter de positie en de welvaart van Nederland niet in de hartader aan.

Deze beide overwegingen leiden er dus toe, onze krachtsontwikkeling in dit minder belangrijke deel zooveel doenlijk te beperken, ten einde zoo sterk mogelijk te kunnen zijn daár, waar voor Nederland een levensquaestie te beslissen valt: in Oost-Indië.

Inderdaad kunnen wij dan ook onze zwakke land- en zeemacht in de West-Indische koloniën beschouwen als slechts de sterkte te hebben, noodig tot uitoefening van ons gezag en tot handhaving der rust. Ingeval van ernstige verwickelingen of van oorlog in de nabijheid kan het verder nuttig zijn, dat een of

enkele krachtiger oorlogsschepen uit Nederland gezonden worden, om tegen schending onzer neutraliteit te waken, en wanneer wijzelve ginds in moeilijkheden betrokken werden zou de landmacht tijdelijk versterkt kunnen worden door een deel van de koloniale reserve of van het korps mariniers; maar deze maatregelen zullen bezwaarlijk toepassing vinden, wanneer de mogelijkheid bestaat, dat Nederland-zelf of de Oost-Indische bezittingen in zulke verwickelingen of moeilijkheden daadwerkelijk medegesleept zouden worden, en in ieder geval zullen zij geenszins het karakter kunnen dragen, de West-Indische koloniën in staat te stellen tot den afweer van een aanval door een machtige mogendheid.

De krachten, die wij voor onze koloniën kunnen beschikbaar stellen, zijn dus bijna geheel aan te wenden voor het behoud van Oost-Indië en daarbij is een belangrijke factor in ons voordeel, dat deze eilandengroep een afgerond geheel vormt en ons bezit slechts op een drietal, Borneo, Nieuw-Guinea en Timor, met landgrenzen paalt aan de koloniën van andere staten.

Hiertegenover moeten wij al dadelijk een omstandigheid, die gaandeweg meer en meer gewicht in de schaal legt, in het nadeel eener verdediging met beperkte middelen in rekening brengen, n.l.: de sterke toeneming in beteekenis van de buitenbezittingen.

In een tijd toen de benaming »buitenbezittingen» vrijwel weergaf, in welke geringe mate van belangstelling die gewesten zich in vergelijking met Java mochten verheugen, van de zijde der Regeering omdat zij tot de batige sloten niet bijdroegen en soms zelfs daaraan afbreuk deden, en van de zijde der particulieren omdat slechts van een uiterst klein gedeelte uitvoerproducten werden gewonnen, in dien tijd kon men zich nog voorstellen dat men onder het verdedigen van Indië verstond: het concentreeren van alle krachten op Java, ten einde op dit eiland, met verwaarloozing van alle andere, aan den aanvaller het hoofd te bieden.

Toch had zulk een denkbeeld reeds toen een belangrijke schaduwzijde, want het terugtrekken onzer troepen van de bui-

tenbezittingen bij het ontstaan van oorlogsgevaar, gesteld dat het uitvoerbaar ware, zou immers beteekenen: die streken, waar ons bestuur wortel had geschoten, prijsgeven aan een toestand van anarchie en de bevolking, die zich bij ons had aangesloten, nagenoeg weerloos overleveren aan den eersten den besten ondernemenden avonturier.

Sedert zijn echter ons grondgebied en onze bestuursinvloed op die eilanden belangrijk vergroot en in nog hogere mate nam de ontwikkeling van uitgebreide landstreken, vooral in de laatste jaren, snel toe en ging hiermede gepaard de vermeerdering van de Europeesche bevolking en van de groote belangen, die voor den staat en de natie met die gewesten samenhangen.

Van het prijsgeven van al die belangen, van het aan hun lot overlaten van onze onderdanen, van het plotseling ongedaan maken van wat wij daar gewrocht hebben — m. a. w. van het verlaten der buitenbezittingen zoolang niet de aanvaller ons daartoe dwingt en onze plaats als heerscher inneemt — kan thans geen sprake meer zijn. Tot zóólang moet ons bestuur krachtig werkzaam blijven en behoeft het in zulke tijden zeker minstens den steun, dien de toch reeds op een minimum vastgestelde bezettingstroepen kunnen verleenen.

Maar hiermede zijn die gewesten nog niet verdedigbaar tegen een aanval van buiten, want die troepen zullen in het algemeen — hier wat meer, daar wat minder — slechts in staat zijn tot het afwijzen van aanrandingen door zeer zwakke afdelingen, b.v. landingsdivisiën van één of enkele oorlogsschepen, die de hoofdplaats of een ander belangrijk punt zouden willen bezetten, voorraden vermeesteren enz.

Toch is dit niet meer voldoende te achten. Java is weliswaar het belangrijkste en meest bevolkte eiland, waar ons bestuur het krachtigst werkt, de Indische Regeering haar zetel heeft, ons veldleger grootendeels gelegerd is en onze vloot een onmisbaar steunpunt vindt; Java moge in verband met dit alles blijven het centrum van verdediging; maar wij mogen in de toekomst de buitenbezittingen niet zoo dadelijk prijsgeven, als wij zouden doen door het volgen van een stelsel, waarbij

wij al onze krachten nagenoeg uitsluitend voor de verdediging van Java aanwenden.

Reeds een zwak eskader zou dan ons gezag op vele plaatsen kunnen vernietigen en het overvoeren eener weinig sterke troepenmacht zou den aanvaller tot het overige in staat stellen. Hem wordt bij dit alles geen beletsel in den weg gelegd door een voor Java georganiscerde verdediging; ook al heeft hij zijn hoofdkrachten elders noodig en al is hij niet bij machte ons op Java aan te tasten, dan nog zal het hem gemakkelijk genoeg vallen zich in het bezit te stellen van het uitgestrektste — en een tegenwoordig zeer belangrijk — deel onzer bezittingen.

En dat het behoud van Java, gesteld dat het niet aangevallen is of dat wij er ons gehandhaafd hebben, veel gewicht in de schaal zou leggen wanneer bij den vrede het lot der veroverde eilanden moet worden beslist, mag toch zeker worden betwijfeld.

Wij maken ons, zooals trouwens verklaarbaar is, in onze koloniën maar niet dadelijk los van denkbeelden, waarmede wij zijn opgegroeid, ook al houden die denkbeelden meer bepaaldelijk verband met eigenaardige toestanden in het vaderland-zelf. Zou daartoe ook niet behooren het denkbeeld van de geconcentreerde verdediging, althans van de kracht, die voor het behoud van het geheel gelegen is in het met alle beschikbare middelen verdedigen van slechts een centrum? Zou, wat voor het vaderland als beginsel geldt, ook invloed hebben uitgeoefend op hetgeen men meende in Indië in toepassing te kunnen brengen?

Toch zijn de omstandigheden ginds geheel anders. Het centrum, dat wij ons daar kiezen, is wel-is-waar de zetel der Indische Regeering; maar niet deze zal in hoogste instantie beslissen over het lot der kolonie. Die beslissing zal genomen worden in Nederland; de toestand, waarin het Vaderland verkeert, de wil der natie, de énergie der Regeering, zullen de vraag beheerschen, welke offors het Opperbestuur geneigd zal zijn te brengen om vrede te kunnen sluiten. Zeker zal daarbij ook invloed worden uitgeoefend door de vraag, wat feitelijk in handen van den aanvaller is overgegaan; maar kan het nu ten

opzichte der buitenbezittingen — een aantal eilanden die als het ware onafhankelijk van elkander zijn en alleen in zooverre een geheel vormen, dat zij thans aan één heerscher gehoorzamen — veel beteekenis hebben, dat wij nog gezag voeren op één dier eilanden, al hebben wij dan ook voor onszelve uitgemaakt, juist dit eiland als het centrum van onze verdediging te beschouwen?

Neen; de kans om de buitenbezittingen te behouden moeten wij naar mijn meening vermeerderen, door ook aan de verdediging van die gewesten-zelve onze aandacht te wijden, voor zoover dit binnen het bereik onzer middelen ligt. Ik mag mij zeker wel ontslagen rekenen van de taak te betoogen, dat wij daartoe die bezittingen, of zelfs maar de meer belangrijke onder hen, niet kunnen bezetten met troepenafdeelingen, die elkander onderling geen of nagenoeg geen steun zouden kunnen verleenen en die elk afzonderlijk voldoende sterk zijn om een eenigszins ernstigen aanval te kunnen afweren. Maar, waar hieraan voor ons niet valt te denken, is ook de richting waarin wij onze krachten moeten aanwenden van zelve aangewezen: het in Indië beschikbaar hebben van een vloot, geschikt tot actief optreden in den geheelen archipel.

Geenszins stel ik mij voor, dat wij die vloot sterk genoeg kunnen maken om ook zeer ernstige aanvallen op de buitenbezittingen af te slaan; maar al wat zij aan kracht wint, zal het den aanvaller moeilijker maken, onbetwist meester ter zee te worden, en zal ook hem dwingen tot grooter machtsontwikkeling vóór hij aan ondernemingen tegen die gewesten kan denken. Onze vloot kan sterk genoeg zijn, om het wegnemen dier bezittingen door zwakke krachten te beletten, om ons meester te doen blijven in den archipel zoolang de vijand geen bepaald krachtig eskader daartegenover stelt en om de gelegenheid te geven, van gunstige wendingen — b.v. als de aanvaller zijn hoofdmacht tegen een anderen vijand moet bezigen — gebruik te maken tot het heroveren van wat verloren is gegaan.

Tegenover de geheel passieve rol, waartoe de over de buitenbezittingen verdeelde strijdkrachten te land, bij de onmogelijk-

heid van onderlinge samenwerking, zich moeten bepalen, ver- tegenwoordigt een vloot, die met vereende krachten op elk punt van den archipel kan verschijnen, het onmisbare actieve element. Zonder dit actieve element in de verdediging zou het achtereenvolgens verloren gaan van de verschillende eilanden, ook al kan de aanvaller hiertegen slechts een geringe macht aanwenden, niets dan een quaestie van tijd zijn. Het aanvaarden van zulk een aflooy, als het ware zonder strijd, wordt, dunkt mij, niet langer gedoogd door de zoo krachtige toeneming in betekenis van vele der buitenbezittingen.

Wat ik hier aanvoerde, kan ten deele ook strekken om aan te toonen, dat zulk een vloot evenzeer noodig is tot hand- having onzer neutraliteit bij het ontstaan van conflicten tusschen de groote mogendheden in Oost-Azië.

Die handhaving moet zich uitstrekken over de wateren en de kusten in den geheelen archipel en vormt dus een taak, waartoe troepen te land slechts voor een klein deel en op enkele punten kunnen medewerken en die, door de geogra- phische gesteldheid van onze koloniën, overigens aan de zee- macht ten deel moet vallen.

Dat wij in de toekomst tot de vervulling dezer taak zullen geroepen worden, ligt gelukkig meer voor de hand, dan dat wij al dadelijk zelve in den oorlog betrokken worden, en daar bovendien van de wijze, waarop wij ons van die meer voor de hand liggende taak zullen kwijten, voor onze koloniën de quaestie van oorlog of vrede kan afhangen, is het duidelijk welk groot en dadelijk belang voor ons verbonden is aan het bezit eener voldoende sterke en tot actief optreden geschikte vloot als het eenige middel, om onze neutraliteit met klem te handhaven.

Thans dient nog in het kort besproken te worden het op- treden van een vijand in den archipel met zulke overmacht, dat deze hem in staat stelt onze heerschappij geheel te vernietigen.

Daarbij zal ik de vraag, in hoeverre wij in een geheel on- zekere toekomst zullen blootstaan aan de uitvoering van der-

gelijke veroveringsplannen, laten rusten en alleen mijn meening herhalen, dat de kans daarop hoofdzakelijk zal afhangen van de positie, die Nederland in Europa inneemt, en van de wijze, waarop het zijn grootsche taak als heerscher over de koloniën vervult.

Uit een materieel oogpunt is in ieder geval de kans van zulke ondernemingen veel geringer dan die van oorlogshandelingen op kleinere schaal, gericht tegen onze vloot, onzen handel en een of meer der buitenbezittingen.

Het oorlogsgeval is o. a. alleszins denkbaar, dat de aanval op Nederland zelf gericht zou worden en de vijand in den afloop van den strijd hier het middel zou zoeken, zich in het bezit onzer koloniën te stellen zonder ginds tot zeer aanzienlijke krachtsontwikkeling genoodzaakt te zijn. Verder moet hij, om door een aanval op de Oost-Indische bezittingen aan onze heerschappij aldaar een eind te maken, onbetwist meester worden in de Indische wateren, waartoe hij een beslissende overmacht tegenover onze vloot moet stellen en dus de handen elders vrij hebben, om die overmacht in onze zeeën te kunnen aanwenden. Eindelijk bereikt hij zijn einddoel eerst volkomen door een landing op Java, waar hij ons veldleger vindt en waarvoor hij dus belangrijke krachten moet bezigen.

De levende strijdkrachten en doode strijdmiddelen, die wij uitsluitend of althans meer bepaaldelijk kunnen bestemmen voor de verdediging tegen een ernstige onderneming tot vernietiging onzer heerschappij in den archipel, zullen naar mijn meening binnen enge grenzen beperkt zijn.

Onze voorbereiding op dezen strijd, waartoe wij wellicht in een onbekende toekomst genoodzaakt zullen worden, doch waarvan de uitslag, indien wij tegen een zeer overmachtige tegenpartij aan eigen krachten overgelaten zouden blijven, niet twijfelachtig kan zijn, mag zeker niet strekken ten nadeele van de volkomen geschiktheid van onze strijdmacht voor de goede vervulling harer zoozeer actueele en dagelijksche taak: de handhaving van het Nederlandsch gezag tegenover de volken van den geheelen archipel.

De offers van personeelen en financiëelen aard, voor dit

laatste noodig, moeten in de allereerste plaats gebracht worden en dit eischt in beide richtingen verreweg het grootste deel der krachten, waarover wij beschikken kunnen binnen de grenzen, die gesteld worden door de getalsterkte der bevolking van het vaderland en door het bedrag, dat voor leger en vloot kan worden bestemd op de Indische begrooting, bij een behoorlijke voldoening aan de talrijke en gewichtige behoeften van den Indischen dienst ook in het belang der inlandsche bevolking.

En zeker zouden wij ons aan misrekening blootstellen, wanneer wij ons plaatsten op het standpunt, dat opvolgende Regeeringen geneigd zullen zijn, de Staatsbegrooting en de Indische begrooting bovendien te bezwaren met zeer belangrijke sommen, uitsluitend met het oog op de verdediging van Indië tegen den ernstigen en krachtigen aanval van een overmachtigen vijand.

Beschouwen wij thans de beide fasen van den strijd, dien om het meesterschap ter zee en dien op Java's bodem, achter-eenvolgens.

Wanneer de aanvaller optreedt met een vloot, waarmede de onze zich met kans op succes kan meten of die althans niet sterk genoeg is, om onze scheepsmacht tot algeheele werkeloosheid te doemen, is de taak onzer marine een zeer loonende en zal zij zeker niet aarzelen, zoolang mogelijk actief te blijven handelen en hierbij des noods een strijd op leven en dood aan te gaan, overtuigd als zij moet zijn, dat het opgesloten worden en gehouden worden in een refuge-haven een eind zou maken aan haar werkzaamheid vóórdát haar krachten in het belang der verdediging zijn verbruikt. Blijft voor haar bij actief optreden steeds de mogelijkheid bestaan, de vijandelijke vloot, ook al is deze overmachtig in aantal, bij gedeelten te slaan of althans belangrijke verliezen toe te brengen; eenmaal in de refuge-haven teruggetrokken zijnde en zich daaraan vast-klemmende, is haar nut voor de verdere verdediging gering. Zij moge dan nog belangrijke maritieme krachten van den aanvaller binden en bij de plaatselijke verdediging medewerken, deze uitkomsten zijn van geheel secundair belang en andere zal zij hoogstwaarschijnlijk niet meer kunnen verkrijgen. De

quaestie van het meesterschap ter zee is de eerste en wellicht de belangrijkste, die bij dezen strijd om de koloniën beslist moet worden, en zoolang dat meesterschap aan den aanvaller betwist kan worden met kans op goeden uitslag, zij het dan ook met kans op een nederlaag, vindt onze scheepsmacht daarin haar aangewezen taak.

Treedt de vijand op met zoodanige overmacht, ook wat *soort* van schepen betreft, dat zulk een nederlaag als het ware de eenig mogelijke uitkomst van het aannemen van den strijd zou zijn, dan is het teruggaan in de refuge-haven niet te vermijden. Reeds door hem te dwingen, aan zijn eskader ook eenige dier krachtiger vaartuigen — slagschepen of groote gepantserde kruisers — toe te voegen, kan een belangrijk voordeel worden behaald voor het geval hij ook aan bedreiging van andere zijde mocht blootstaan. En indien wij bondgenooten hebben, die in het algemeen ook over die soorten zullen beschikken, is de kans zeker gering dat *alleen* de vijand ze zou kunnen afzonderen voor den strijd in onze wateren, op gevaar af van zich te verzwakken en de nederlaag te lijden daar, waar de groote beslissende zeeslagen zullen geleverd worden; terwijl — indien ook onzo bondgenoot een of enkele van die krachtiger schepen naar onze zeeën kan zenden — voor onze vloot de gelegenheid zal bestaan, in samenwerking daarmede den vijand ook op de open zee tegemoet te treden. Zoo vormt een vloot zooals wij die in Indië kunnen hebben, al kan zij dan geen slagschepen of groote gepantserde kruisers tellen, ook voor een bondgenoot een niet te versmaden factor bij den strijd ter zee tegen den gemeenschappelijken vijand.

Zeker is het te betreuren dat wij niet enkele dier krachtigste types van schepen kunnen bezitten, om ook zelfstaudig den vijand, die daarmede mocht optreden, het meesterschap ter zee te kunnen betwisten. Maar al konden en wilden wij ons ook over de zeer hooge kosten van zulke vaartuigen heenzetten, dan zou toch tegen hun gebruik in Indië een afdoend beletsel gevormd worden door de geringe diepte van de toegangen tot onze refuge-haven Soerabaja, welke ons dwingt ons te vergenoegen met minder groote en krachtige types. Wat

echter, met behoud van de geschiktheid tot actief optreden in den geheelen archipel, aan kracht bereikbaar is binnen de grens van dieptreding, die de toestand van den belangrijkste Oostelijken toegang tot Soerabaja stelt, mag niet worden opgeofferd aan de mogelijkheid van eenige besparing bij den bouw onzer schepen, want in bepaalde gevallen zal het juist van die mate van offensieve en defensieve kracht onzer vaartuigen afhangen, of de aanvaller al dan niet tot een beslissende onderneming kan overgaan en of onze vloot daarbij ontijdig tot werkeloosheid zou gedoemd worden.

Binnen enkele jaren zullen bij onze scheepsmacht in Indië 6 zulke minder groote, moderne vaartuigen in dienst zijn, 4 beschermde kruisers en 2 gepantserde schepen, en voor de versterking van dit „auxiliair eskader” bij dreigend oorlogsgevaar zullen nog enkele schepen van overeenkomstig type, meer bepaald beschermde kruisers, beschikbaar zijn, hetzij aanwezig in Nederland, hetzij elders op reis. Of in de toekomst vermeerdering van dat aantal van 6 in Indië dienstdoende vaartuigen mogelijk zal zijn, wordt minder beheerscht door de beperktheid onzer personeele krachten dan wel door hetgeen onze financiële middelen zullen veroorloven aan de verdedigbaarheid der kolonie ten koste te leggen.

Wil onze scheepsmacht in staat zijn, haar taak te vervullen op een wijze als hier werd besproken, dan mag zij niet gebonden worden aan de rechtstreeksche defensie van havens en dus moet Soerabaja, als haar aangewezen operatie-basis en refuge-haven, op zichzelf verdedigbaar zijn. Wat hiervoor aan doode weermiddelen en aan vaartuigen voor de zuiver plaatselijke verdediging noodig is, ontleent eerst waarde aan de kracht, die de vloot aan de defensie der kolonie kan bijzetten, want zonder een voldoende sterke *actief handelende* scheepsmacht zou het bezit van een, ten haren behoefte versterkte operatie-basis, die dan eigenlijk slechts een vluchthaven zou vormen waarin de vijand haar spoedig zou opsluiten, van gering nut zijn. De uitgaven voor die weermiddelen zijn dus eerst in de tweede plaats urgent te achten, d. w. z. na die voor de vloot en in een zekere verhouding tot hetgeen aan haar ten koste kan worden gelegd.

Het denkbeeld, om ten behoeve der vloot een tweede versterkte haven te bezitten, zal, naar ik vrees, ook om de groote kosten, bezwaarlijk te verwezenlijken zijn.

Tandjong-Priok zou, door zijn ligging nabij Batavia en de goede inrichting zijner haven, daarvoor als aangewezen zijn en werd dan ook, volgens de in 1892 aangenomen beginselen, voor operatie-basis der vloot bestemd; maar hiervoor is het ten eenemale ongeschikt, zooals ook door erkende autoriteiten op dit gebied is verklaard. De haven met haar nauwen uitgang is zeer gemakkelijk te blokkeeren en, daar de buitenhaven over een lengte van ± 1500 M. tot aan de dieptelijne van 90 d.M. water geheel buiten de kust uitsteekt en de binnenhaven slechts ± 1000 M. binnen de kustlijne doorloopt, staan de hier liggende vaartnigen aan beschadiging en vernieling door het vijandelijk scheepsgeschut bloot. Het versterken van de haven kan den aanvaller hierbij wel eenige moeilijkheden in den weg leggen, maar toch geen van beide groote gebreken opheffen. Als refuge-haven voor de vloot zou het dus ook daarna minder geschikt blijven en het nut, dat er als zoodanig van ware te trekken, zou naar mijn meening zeker niet opwegen tegen de zeer belangrijke sommen, vereischt voor de behoorlijke versterking, waartoe hier zeer krachtig geschut achter zware pantseringen onmisbaar zou zijn.

Ook voor het doel, den vijand het gebruik te ontzeggen van Tandjong-Priok en andere havens als de Emma-baai, zullen wij ons slechts beperkte uitgaven kunnen getroosten en zouden de groote sommen, noodig voor krachtige versterkingen aan den wal in verband met versperringen, onze middelen te boven gaan. Zoolang onze vloot zich ter zee kan handhaven, vinden die havens hierdoor indirect bescherming, terwijl verder troepen te land de vijandelijke schepen kunnen belemmeren in het gebruiken der hulpmiddelen, die de havens aanbieden, en de vernieling van inrichtingen, voorraden enz. zooveel doenlijk voorbereid kan zijn. Is de aanvaller eenmaal onbetwist meester ter zee, dan treedt het belang der buiten Java gelegen havens op den achtergrond; doch het blijft ook dan van gewicht, dat Tandjong-Priok voor hem gesloten zij, waartoe een deugdelijke

versperring met zinkschepen wellicht het best toe te passen middel zal zijn.

Wij zijn genaderd tot de laatste acte, den strijd op Java, waarin aan onze vloot, voorzoover haar krachten niet geheel zijn verbruikt bij de vervulling harer hoofdtaak, slechts een ondergeschikte rol kan tebeurtvallen bij de verdediging van Soerabaja.

Voor de bescherming van deze belangrijke plaats tegen ondernemingen van gelande afdeelingen zal het leger in ieder geval een niet te kleine bezetting moeten bestemmen.

Gesteld nu, dat dit leger overigens bijna geheel wordt samengetrokken op een punt, dat wij ons als het zwaartepunt der verdediging kiezen, dan zal het u, na hetgeen ik ter zake der buitenbezittingen heb aangevoerd en ook met de gebeurtenissen op Cuba voor oogen, niet verwonderen, dat ik niet als vaststaande kan aannemen, dat de vijand ons in dit bolwerk onzer macht zal komen aantasten.

Immers ook hier zal de beslissing omtrent het lot der koloniën niet beheerscht worden door het behoud van het door ons gekozen zwaartepunt, zelfs al bevat het de hoofdstad Batavia en den zetel der Indische Regeering, maar in hoogste instantie door het Opperbestuur in Nederland genomen worden. En evenmin als het verdedigen van Java alleen ten opzichte van het behoud van den geheelen archipel de beteekenis kan hebben, die het verdedigen der vesting Holland voor het voortbestaan van Nederland als onafhankelijken staat heeft, evenmin kan ook het verder concentreren onzer krachten, om alleen een zeer klein deel van Java vast te houden, op één lijn gesteld worden met het samentrekken van Nederland's strijdmacht in de stelling van Amsterdam.

Dat de aanvaller zich rechtstreeks zal wenden tegen onze, op een punt van Java samengetrokken hoofdmacht, is wel-is-waar een denkbaar geval, althans als hij op een beslissende overmacht kan vertrouwen tot het spoedig beëindigen van den strijd. Maar ook andere gevallen kunnen zich zeer wel voordoen, b.v. dat de vijand zich vergenoegt met zonder strijd bezit

te nemen van het overige, grootste en belangrijkste deel van het eiland, of dat hij zijn krachten richt tegen Soerabaja, om tegelijk met deze groote handelstad ook hetgeen van onze vloot is overgebleven tot de overgave te dwingen.

Dergelijke ondernemingen maken wij hem juist gemakkelijk, al is zijn overmacht niet dadelijk beslissend, door onze troepen van nagenoeg alle punten terug te nemen en samen te trekken op een bepaalde plaats, aan welker verdediging zij voor een groot deel gebonden zouden zijn. En het gezag over de verlaten gewesten, de groote belangen die hiermede samenhangen, den invloed van ons bestuur op de inlandsche bevolking en de kans op medewerking van haar zijde, geven wij al dadelijk prijs.

Kortom: door het aannemen van een geconcentreerd stelsel van verdediging voor Java vermogen wij niet, een beslissenden invloed op de vredesvoorwaarden uit te oefenen, en stellen wij ons bloot aan de kans dat het eiland grootendeels verloren gaat zonder strijd of althans zonder dat onze troepenmacht van den aanvang af haar krachten kan aanwenden, om den aanvaller in de uitvoering zijner plannen te belemmeren.

Dit laatste moet mijns inziens het doel zijn, dat wij ons met het gebruik van het leger voor oogen stellen. Onze troepen moeten daartoe wel-is-waar aanvankelijk over verschillende punten van het eiland verspreid zijn en de vijand zal dus op en bij het door hem gekozen landingspunt gemakkelijk een overmacht kunnen ontwikkelen; maar aan zijn verder voortdringen kunnen wij groote moeilijkheden in den weg leggen door zooveel mogelijk van onze troepen tegenover hem samen te trekken.

Ons streven moet dus gericht zijn — niet op passieven wederstand, door met onze hoofdmacht af te wachten in een stelling die wellicht niet zal worden aangevallen — maar op een actieve verdediging, door die hoofdmacht tegenover den vijand te brengen op de punten waar wij hem tegenstand kunnen bieden.

Geenszins mogen wij vertrouwen, op deze wijze den einduitslag tegenover een groote overmacht te zullen afwenden; maar dit ligt geheel buiten het bereik onzer middelen en vermag

een geconcentreerde verdediging evenmin. En, beter dan deze, zal ons actief optreden in dat deel van Java, waar 's vijands handelingen het noodig maken, dien einduitslag kunnen vertragen, den aanvaller groote verliezen berokkenen, hem tot meer krachtsinspanning nopen en het bereiken van zijn doel moeilijker maken.

En, als wij eindelijk het onderspit delven, zal dit eerst zijn nadat alle middelen tot behoud van ons bezit uitgeput zijn en zal het leger geen werkeloos toeschouwer zijn geweest, maar al zijn krachten hebben besteed aan de verdediging der kolonie en den ondergang van onze heerschappij hebben tegengehouden, zoolang het dit vermocht.

Kostbare permanente werken zouden in dit stelsel slechts een ondergeschikte rol spelen. Zij zouden het nut hebben, het vasthouden van belangrijke punten met zwakke bezettingen gemakkelijker te maken; maar, daar het initiatief aan de zijde van den aanvaller zal zijn, is het zeer wel mogelijk, dat het vasthouden van zulke punten weinig of geen invloed op de beslissing van den strijd zou uitoefenen. Binnen de grens onzer financiële middelen zouden de groote uitgaven, al dadelijk voor zulke werken vereischt, niet worden opgewogen door hun eventueel nut en zeker strekken ten nadeele onzer actieve strijdkrachten, omdat zij het bedrag, dat hiervoor beschikbaar zal worden gesteld, aanzienlijk zouden doen dalen.

Goede gemeenschapsmiddelen en een hooge graad van mobiliteit onzer troepen zijn de beslissende factoren, terwijl eventueel in te nemen stellingen van te voren nauwkeurig verkend en maatregelen van voorbereiding, om ze in korten tijd te kunnen versterken en, waar noodig, kunstwerken te vernielen, getroffen behooren te zijn.

Welke zal nu de invloed wezen, dien dit alles behoort uit te oefenen op het hoofdbeginsel, dat de geheele inrichting van het Indische leger beheerscht?

Naar de zienswijze, welke ik heden avond ontwikkeld heb, zou de zorg voor onze strijdkrachten, in hoofdzaken en in de volgorde der urgentie, zich moeten uitstrekken over:

1°. het steeds sterk genoeg en volledig geschikt zijn voor de

hoofdtak, n.l. die tegenover de overheerschte volken van den archipel, waarbij aan het leger het leeuwenaandeel is toegewezen;

2°. het bezitten en onderhouden van een krachtige scheepsmacht voor de handhaving onzer neutraliteit en den afweer van aanvallen van buiten;

3°. het inrichten ten behoeve van deze vloot van een op zichzelf verdedigbare operatie-basis;

4°. het versterken onzer strijdmacht te land bepaaldelijk met het oog op den strijd op Java.

Aan de drie eerste belangen is echter geenszins geheel voldaan en al onze beschikbare krachten zullen vereischt worden, om daaraan in de toekomst beter te voldoen.

Het bevolkingscijfer van ons vaderland stelt bovendien een zeer enge grens aan de sterkte onzer strijdmacht, niet zoozeer aan die van de vloot als wel aan die van het leger en vooral aan de mate van bruikbaarheid van dit leger tegenover een buitenlandschen vijand, want hierbij moeten wij onze kracht bij uitstek in het Nederlandsch element zoeken.

Ons leger, volledig geschikt zijnde voor zijn gewonen werkring tegenover den inlandschen vijand, zal ook voor den vreemden indringer een niet gering te schatten tegenstander zijn en mij komt het voor, dat wij ons hiermede moeten vergenoegen.

Bij de samenstelling, bewapening, uitrusting en oefening van het leger moet noodwendig ook rekening worden gehouden met de mogelijkheid, dat het wellicht eenmaal tegenover een buitenlandschen vijand zal staan; maar dit mag nimmer leiden tot een hinken op twee gedachten en in eenig opzicht schade doen aan de meest mogelijke bruikbaarheid tegenover de overheerschte bevolking, welke bruikbaarheid steeds den doorslag moet geven, indien tusschen niteenloopende of soms tegenstrijdige eischen gekozen moet worden.

Kostbare organisatiën en doode weermiddelen, uitsluitend met het oog op den strijd te land tegen den buitenlandschen vijand, *moeten* leiden tot vermindering onzer krachtsaanwending bij de zorg voor meer urgente belangen, zoowel bij het legerzelf als bij de vloot.

En waar onze middelen niet veroorloven, in alle richtingen
1899/1900.

stork te zijn, moeten wij althans vermijden, in alle zwak te blijven, en derhalve onze kracht concentreeren op de hoofdzaak.

Dat deze hoofdzaak, indien wij eenmaal naar de wapens moeten grijpen om ons schoon eilandenrijk van Insulinde zoo lang mogelijk te behouden, gelegen is in het bezit van een krachtige, actief optredende scheepsmacht, heb ik getracht aan te toonen.

Deze rede wordt herhaaldelijk toegejuicht.

Na de gewone pauze tusschen het eerste en tweede deel der rede van den heer Breijer, doet de Voorzitter de volgende mededeeling:

Ik kan de heeren tot mijn genoegen mededeelen, dat de door U gekozen bestuursleden die benoeming hebben aangenomen, met betuiging hunner ingenomenheid met het in hun gesteld vertrouwen.

Door deze vervanging ben ik dus geen lid meer van het bestuur en heb ik dus natuurlijk ook geen recht op deze voorzittersplaats. Maar het bestuur heeft mij verzocht ter vereenvoudiging van de zaak, dezen avond de vergadering nog te blijven presideeren en gaarne voldoe ik aan dien wensch.

Wanneer de vergadering het nu goedvindt, dan kan thans worden overgegaan tot het verkiezen van een Voorzitter.

Hiertoe wordt besloten. De uitslag der stemming is, dat benoemd wordt tot Voorzitter generaal Bergansius met 48 van de 51 stemmen.

Op den heer Plantenga waren uitgebracht 3 stemmen.

De Voorzitter zegt, dat hij den benoemde hiervan dadelijk in kennis zal stellen en spreekt de hoop uit voor het sluiten der vergadering het antwoord van den generaal te kunnen mededeelen.

De Voorzitter betuigt hierna zijn vriendelijken dank aan de beide heeren, die het bestuur bij het opnemen der stemmen hebben bijgestaan.

Na het eindigen zijner rede, dankt de Voorzitter den heer Breijer voor zijne belangrijke voordracht en vraagt hij of een der aanwezigen ook het woord verlangt naar aanleiding van het gesprokene.

De heer VAN DER WILLIGEN.

Mijnheer de Voorzitter, ik heb een oogenblik gewacht met het woord te vragen, omdat hetgeen ik te zeggen heb, buiten het eigenlijke onderwerp der voordracht staat. Ik heb den geachten spreker slechts een vraag te doen naar aanleiding van eene zinsnede, die hij bezigde en die ons, actief dienende officieren van het Indische leger, weinig bemoedigend klonk. Toen de kolonel Breijer nl. wees op de gebreken, welke het Spaansche-koloniale leger in Cuba aankleefden en hij daarnaast ons Indisch leger stelde, kon hij er gelukkig op wijzen, dat zich bij laatstgenoemd leger niet al die gebreken voordeden, niet *alle*, maar toch wel enkele en in dit zinsverband hoorde ik hem twifelen aan de deugdelijkheid van de troepenaanvoering in ons leger bij een eventueelen oorlog tegen een buitenlandschen vijand.

Nu weet ik wel, dat daarvan *a priori met zekerheid* weinig te zeggen valt, maar evengoed als zoo iets kan tegenvallen, kan 't toch ook meevallen en waar nu voor 't laatste m. i. zelfs de meeste kans bestaat, omdat men het immers niet nalaat bekwaame troepenaanvoerders te kwecken — en zooals de ondervinding leert ook met succes — moet iemand, die nu reeds twijfel uitspreekt over de bekwaamheid onzer toekomstige troepenaanvoerders, daarvoor wel bijzondere redenen hebben.

Die redenen zou ik tot onze geruststelling gaarne van den spreker vernemen; vooral waar deze twijfel geopperd wordt door iemand als den kolonel Breijer, die gernimen tijd, in velerlei en gewichtige werkkringen bij ons leger gediend en dit eerst kort geleden verlaten heeft, kan dit niet zonder betekenis worden geacht.

De VOORZITTER. Verlangt de heer Breijer dadelijk te antwoorden? Natuurlijk zal hij zich daarbij van elke beschouwing over personen moeten onthouden.

De heer BREIJER. Het spreekt vanzelf dat ik hier, de opmerking beantwoordende, in geen persoonlijke beschouwing wensch te treden. Ik wil dan ook er op wijzen dat ik getracht heb, niet te vervallen in een gevoelsquaestie — want daar

leent het onderwerp zich niet toe, — maar deze zaak zoo onbevooroordeeld mogelijk te beschouwen.

Wanneer men dan de quaestie nuchter wil beoordeelen en leest wat de Minister van koloniën in de 2e Kamer gezegd heeft o. a. over de mate van kracht, die wij kunnen aanwenden om onze koloniën te verdedigen tegen een vijand van buiten; en daarbij den Minister alle factoren in ons voordeel hoort opsommen, dan kan de gedachte niet achterwege blijven dat die vergelijking wel wat optimistisch gekleurd is. Waar de Minister zegt, meer te hechten aan een *klein* leger maar goed betaald en gevoed on goed aangevoerd, dan aan een *groot* leger doch niet goed betaald of gevoed, daar meende ik mij niet geheel te mogen neerleggen bij die uitspraak van den Minister omdat men er uit zou *kunnen* lezen, dat wij reeds a priori ook onze aanvoering mogen in rekening brengen als een factor *per se* in ons voordeel.

Ik heb nu volstrekt niet willen treden in een oordeel over de eventuele aanvoering van ons leger, maar ik moest er, ter wille der juistheid van de schatting onzer krachten, op wijzen, dat ook de mogelijkheid geenszins is uitgesloten, dat die factor niet in ons voordeel zou kunnen zijn.

De VOORZITTER: Uw doel was dus een geheel objectieve beschouwing.

De heer BREIJER: Juist, Mijnheer de Voorzitter.

Op de vraag van den Voorzitter aan den heer van der Willigen of hij met dit antwoord voldaan is, antwoordt deze: Zeker, Mijnheer de Voorzitter, ik ben thans weder gerustgesteld.

De VOORZITTER: Wanneer thans niemand meer het woord verlangt naar aanleiding der voordracht, dan sluit ik de beraadslaging.

Namens mij zelf en in naam van het bestuur, en ik ben zeker ook namens al de aanwezigen, breng ik den geachten spreker oprechten dank voor zijne belangrijke voordracht. Wij zijn dit overigens reeds meer van hem vroeger gewend, en in de weinige jaren, die hij nu laatstelijk opnieuw in Indië heeft doorgebracht,

heeft hij dit — het bleek ons heden avond — geenszins verleerd.

Ik herhaal dan ook mijn dank en blijf rekenen op zijn steun voor deze vereeniging.

(Toejuichingen).

De VOORZITTER: En nu mijne heeren, nog een enkel woord naar aanleiding der door u uitgebrachte verkiezingen ter aanvulling van het Bestuur, waarmede ik deze vereeniging gelukwensch.

De genenaal Bergansius toch — die blijkens zijn zoo even ontvangen bericht de benoeming tot voorzitter heeft aangenomen — die op zoo voortreffelijke wijze gedurende drie jaren als Minister van Oorlog is werkzaam geweest en daarna, gedurende vele jaren, aan het hoofd van het wapen der artillerie heeft gestaan, is een Voorzitter op wien de vereeniging trotsch mag wezen.

De heer Baud, de ijverige kolonel van de Haagsche schutterij, zal met evenveel belangstelling als hij reeds zoovele jaren als bestuurslid deed, onze belangen blijven behartigen en de zoo wetenschappelijk ontwikkelde heer Hoetink, leeraar in de staatswetenschappen aan de Hoogere krijgsschool, zal als vertegenwoordiger van het burger-element in het bestuur, zeker uwe verwachtingen niet beschamen.

Ten slotte, en voor de laatste maal dat ik van dezen presidialen zetel tot u mag spreken, wil ik daarvan gebruik maken om een hartelijk woord van afscheid te richten tot onzen waardigen Onder-Voorzitter, het verder Bestuur en zijn ijverigen secretaris en tot al de leden der Vereeniging, met de verzekering, dat de belangen en de bloei van Krijgswetenschap mij steeds na aan het hart zullen blijven liggen.

(Herhaalde daverende toejuichingen).

De heer HINGMAN: Als een der oudste leden dezer Vereeniging wensch ik, mijnheer de Voorzitter, een zeer kort woord tot u te richten. Ik ben zeker, het gevoelen der geheele vergadering uit te drukken, wanneer ik u oprecht dank betuig voor uw beleid en uwe groote belangstelling, waarin de vereeniging zich zoo vele jaren onder uw voorzitterschap heeft mogen verheugen.

Die dank bepaalt zich niet alleen voor hetgeen door u in de

vergaderingen werd verricht, maar ook, zeker niet minder, voor hetgeen niet altijd voor ons zichtbaar was daarbuiten.

Zooeven hebben wij van u gehoord, dat u steeds met onverflauwde belangstelling onze vereeniging zult blijven volgen.

Wij, van onze zijde hopen, dat de vereeniging dit nog vele jaren zal mogen ondervinden, en dat uwe verdere jaren u geluk en tevredenheid mogen schenken.

(Toejuichingen).

De heer PLANTENGA: Mijnheer de Voorzitter! Indien U mij nog voor enkele oogenblikken het woord zoudt willen verleen, dan zou ik daarvan gebruik wenschen te maken, om nog iets te zeggen in aansluiting van het door den Kolonel Hingman gesprokene, omdat ik er prijs op stel, dat naast die stem uit den boezem der Vereeniging ook een stem uit het Bestuur zich doe hooren tot vertolking van de gewaarwordingen, die bij ons opkomen, als we bedenken, dat de Voorzittershamer, die gedurende twaalf jaren bij U in zulke goede handen berustte, binnen enkele oogenblikken voorgoed door U zal worden neergelegd.

Toen U, Generaal, tegen het einde van het vorige leesjaar aan het Bestuur Uw onherroepelijk voornemen te kennen gaaf, om U bij de eerstvolgende periodieke verkiezing van bestuursleden niet herkiesbaar te stellen, werd dit besluit door U o. m. gemotiveerd met een beroep op het spreekwoord: »il faut quitter le monde, avant que le monde nous quitte."

Naar aanleiding van dat beroep, hedenavond in Uw openingswoord in eenigszins anderen vorm herhaald, acht ik mij gerechtigd, U in de allereerste plaats de verzekering te mogen geven, dat het ons allen ten zeerste leed zou doen, indien de uitslag der hedenavond gehouden verkiezing door U aan eenige andere beweegreden werd toegeschreven, dan uitsluitend en alleen aan den wensch der Vergadering, eerbied te toonen voor Uw rechtmatig verlangen, om op Uw vijf-en-zeventigjarigen leeftijd het Voorzitterschap in andere handen over te geven. De plicht der erkentelijkheid schreef ons onze gedragslijn ten deze duidelijk

voor. Ware dit het geval niet geweest, de verkiezing zou zeer zeker andere uitkomsten hebben opgeleverd.

Van de twaalf jaren van Uw Voorzitterschap had ik, Generaal, het voorrecht, meer dan de helft met U lid van het Bestuur te zijn. Dientengevolge was ik meer dan vaak anderen in de gelegenheid te ervaren, hoe warm Uw hart voor de Vereeniging klopte, en wie en wat U voor haar zijt geweest. Daarom meen ik dan ook, dat de hulde U door den Kolonel Hingman gebracht, mij niet ontslaat van de taak, U inzonderheid ook namens het Bestuur dank te zeggen voor Uw groote en ondanks het klimmen Uwor jaren steeds onverflauwd gebleven toewijding aan de belangen der Vereeniging. Met trots kunt U wijzen op den toestand, waarin de Vereeniging op dit oogenblik verkeert. Want die toestand getuigt van bloei in alle richtingen. Voor het zeer belangrijke aandeel, dat U als Voorzitter aan de bestendinging en de bevordering van dien bloei hebt gehad, betuigen wij allen U gaarne onze oprechte erkentelijkheid.

(Herhaalde toejuiching).

De VOORZITTER. Na de welsprekende en hartelijke woorden van den kolonel Hingman en van onzen Onder-Voorzitter kolonel Plantenga, moet ik verklaren dat ik daardoor inderdaad diep getroffen ben. Er is mij werkelijk meer lof toegebracht dan ik verdien, want indien ik iets goeds voor de vereeniging heb kunnen uitrichten, dan heb ik zulks in niet geringe mate te danken aan den steun van mijne mede-bestuurders en aan de volijverige medewerking en verstandige adviezen van onzen waardigen Onder-Voorzitter.

De zoo even tot mij gerichte woorden hebben mij innig getroffen. Ik breng daarvoor mijn dank toe aan de beide heeren en ook aan de vergadering voor de geestdrift, waarmede zij hare instemming met die woorden heeft betuigd.

En nu mijne heeren, met een hartelijk vaarwel sluit ik deze vergadering.

De Secretaris,

G. N. H. SCHULTZ VAN HAEGEN.